

ЗЕМНИЙ ПОГЛЯД НА СПРАВИ НЕБЕСНІ

Хотілося б цього комусь чи ні, а серпневі події навколо освячення Свято-Успенського собору в Лаврі московськими попами на дев'ятому році незалежності чітко визначили дійсний стан речей: від кого залежить вище керівництво України, як і настільки. І свою підлеглість «старшому братові» хотіли б добре замаскувати від власного народу. Ось чому акції протесту УПЦ Київського патріархату, «Просвіти», десятків патріотичних організацій і рухів були названі «хуліганськими діями» пошукачів політичного авторитету. (Либонь, зворотна сторона — УПЦ Московського патріархату, що за два тижні до названих подій виставила пікет з надписом «Не отдадим святыню псам», сприймається державними органами канонічною твердинею цього авторитету.) Всі теле- і радіоканали України, висвітлюючи трагедію «Курська», третину екіпажу якого становили українці, занепащені, як і їх побратими, цілком радянською логікою нинішнього російського керівництва — ніколи чесно і вчасно не видавати всю інформацію громадськості, — не здогадалися чи — не посміли натякнути на очевидне: довіряти життєво важливі державні об'єкти Росії — смертельно небезпечно. Це змушений був підтвердити і сам президент Путін, коли задиміла Останкінська вежа: «Пожара на Останкінській вежі показує, в якому стані у Росії перебувають життєво важливі об'єкти і вся країна загалом». Але наші державці — довіряють. Більше того, готові постояти за російські інтереси і, ризикнувши не власною посадою, а майбутнім нації, дозволити вкласти міну подовженої дії в підвалини української святині. Дарма що відбудовано її після «стратегічних» дій радянських мінерів, що Москва наполягає на повній залежності і підпорядкуванні українського православ'я Московському патріархату, а архієрейський собор у Москві та особисто патріарх Алексій I зневажливо поставилися до звернення Президента Л. Кучми, продемонстру-

вавши презирство і упередженість до української влади і держави, що дбає про утворення єдиної помісної Української православної церкви. Більше того, не зважаючи на протести українських громадян і політичних партій, Леонід Кучма виступає з різкою заявою, а потім бере участь в освяченні Успенського собору представниками УПЦ Московського патріархату, начебто поділяючи визначення настоятеля Печерської лаври Павла про те, що тільки Московська церква — канонічна, а все інше — секти... Наліво й направо повторюючи, що «у нас церква відділена від держави», держава підтримує не українську церкву, сіючи між

другорядному питанні про відновлення єдності православ'я в Україні. Лайливі слова «Лапікури з Лапікурихою», їхні «коментарі» з кухні УТ-1, звичне провокативне клеймування «не улеглих» ідеї святкових чи інших політичних заходів відомої політичної сили — оце й уся реакція влади на початок нового конфесійного протистояння, спровокованого тією ж владою. Дивно, що замовники і власники УТ-1 не розуміють: подібна захланна словесна вишивка «козилом» не ладна залатати хоругви тих, що на словах за єдину помісну Українську церкву, а на ділі — руйнують уже зроблене в ім'я цієї ідеї. Дивно, що в наші часи, коли Росія, не криючись, присвоює історичне спадкоємство Київської Русі зі всіма складовими, в тому числі релігійними, Президент України Л. Кучма (читай «Урядовий кур'єр» від 13 липня 2000 р.) «у зв'язку з відзначенням ювілею 2000-ліття Різдва Христового та зважаючи на звернення релігійних організацій щодо передачі їм куль-

тових будівель» дає доручення Прем'єру В. Ющенку «до 1 серпня нинішнього року розглянути питання щодо скасування Постанови Ради Міністрів УРСР № 83 від 5 квітня 1991 року «Про перелік культових будівель — визначних пам'яток архітектури, які не підлягають передачі у постійне користування релігійним організаціям».

Хто в наші часи може заручитися впевненістю, що Свято-Успенський собор Києво-Печерської лаври не підпадає під це «скасування» і не стане «режимним собором» Московської церкви, куди українцям інших конфесій буде зась вступити?!

Марно говорити, що подібне мінування національної святині завдасть непоправного удару українському православію, підірве авторитет України у

Фото Р. Талалай

люду ересь, що виливается у сумнів: чи українська це держава?!

Ніхто — ні Адміністрація Президента, ні Уряд, ні Верховна Рада не подбали бодай про коментарі, які б розставляли усі крапки над «і» у на-болілому, далеко не

світі і, безперечно, укріпить Москву — ні, не у вірі, а в її шляху до набуття омріяного статусу «третього Риму», адже, рвучи на шматки саму ідею про об'єднання Української церкви, Московський патріархат бачить своєю наступною жертвою Константинополь.

Отож, як бачимо, серпневі події не варто вважати минулими і минулими, хоч як би цього не хотілося тим, хто, обізвавши нас хуліганськими й заколотниками, спідтишка чинить свою справу. Тема залишається відкритою...

Любов ГОЛОТА

Фото Г. Кубланова

Фото Р. Талалай

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКТОР В ЕКОНОМІЦІ. КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ

Політикум

Відомо, що політична стабільність і передбачуваність є важливими передумовами поліпшення інвестиційного клімату. З огляду на це найбільш позитивним явищем нинішніх політичних перетворень стало більш-менш однозначне визначення із стратегічним курсом держави і наявність структуризації в політикумі.

Президент має чітку стратегію державного будівництва. У парламенті створено більшість, яка довела свою здатність ефективно працювати над законодавчою базою реформування і державотворення, Уряд показав свою спроможність ефективно розв'язувати актуальні проблеми сьогодення. Ці фактори можна вважати беззаперечними успіхами політичної стабілізації.

У той же час ці успіхи є відносними, оскільки, на відміну від посткомуністичних країн, які відразу визначилися із власними пріоритетами і долали перешкоди трансформаційного періоду, в Україні понад вісім років точилася боротьба між проросійськими реставраторами і прозахідними реформаторами.

До останніх президентських виборів різні гілки влади по-різному розуміли шляхи розвитку держави. У країні не було єдиного і чіткого бачення стратегічних орієнтирів державотворення, а це дезорієнтувало громадськість та інвесторів. Тому найбільшим досягненням останніх років стало те, що сьогодні розуміння національних інтересів і державних пріоритетів стає якщо не домінуючим, то принаймні важливим чинником у здійсненні політики виконавчою, законодавчою і судовою владами.

З цього погляду створення більшості у Верховній Раді і посилення виконавчої вертикалі є позитивним процесом.

Соціум

Але успіхи політичної структуризації і стабілізації політичної системи необхідно закріпити процесами соціального управління, оскільки ефективність реформування неможлива без дійової підтримки суспільства. Для передбачуваності і стабільності економічного розвитку Україні потрібен значний прошарок середнього класу, який стане гарантом продовження нинішнього політичного курсу. Тому структурні зрушення мають відбуватися не лише в політикумі, а і в соціумі. Але чи готові потенційні представники середнього класу повірити у можливість досягнення успіху в Україні?

На жаль, важливість психологічного фактора як однієї з передумов успішності процесів реформування не до кінця зрозуміли українські економісти і політики.

Постколоніальні і посткомуністичні стереотипи при відсутності державницької комунікативно-пропагандистської політики і незахищеності інформаційного простору призводять до нігілізму значного прошарку суспільства у ставленні до самої державності. Ці настрої підсилює корумповане «радянське» чиновництво місцевого рівня, яке нерідко користується авторитарними методами правління та правилами гри. В окремих випадках вони відверто нехтують Конституцією, законами та іншими нормативно-правовими актами. Тому люди втрачають віру у справедливість законодавства і силових структур, які мають доглядати за його виконанням.

Усе це породжує недовіру до влади, держави й перспективи позитивних зрушень у нашій країні. Внаслідок цього мало хто вірить у можливість чесного бізнесу і успіху власної справи. Це гальмує процеси створення потужного прошарку середнього класу в Україні.

- Чи стануть тенденцією позитивні перетворення в економіці України, започатковані Урядом Віктора Ющенка?
- Чи віднайде українська влада дійові механізми соціального управління, які консолідують суспільство для підтримки курсу реформ?
- Чи подолає соціум депресивні, нігілістичні настрої?
- Чи повірить потенційний представник середнього класу в успіх економічних зрушень?

Від відповіді на ці актуальні питання значною мірою залежить доля економічних і політичних трансформацій.

Право

Для регулювання відносин між державою і суб'єктами підприємницької діяльності в Україні створена значна нормативно-правова база. Нещодавно вступив у дію Указ Президента «Про заходи щодо забезпечення підтримки та дальшого розвитку підприємницької діяльності», який повинен звести до мінімуму втручання чиновників у бізнес. Невдовзі будуть прийняті податковий, цивільний, митний, бюджетний та земельний кодекси, які, як очікується, поживлять розвиток бізнесу.

Але в Україні значний відсоток суб'єктів економіки працює в тіньовому секторі. Ті, хто працюють у тіні, «оподатковуються» тінювим засобом (хабарі, побори рекету і різних фіскальних органів). Кошти, які могли б піти в бюджет, розкрадаються. Підприємці бачать, що не завжди і не все залежить від законодавчої бази, бо нерідко чиновники знаходять механізми тиску на незговірливих підприємців. У таких умовах не хочуть працювати ні внутрішні, ні зовнішні інвестори. Внаслідок цього значний відсоток підприємливих людей утримується від бізнесу в Україні.

На жаль, психологічну проблему правового нігілізму та соціальної апатії одним законодавчими актами важко змінити, оскільки суспільству, яке упродовж тривалого часу жило за подвійними стандартами, буде нелегко довести, що після прийняття хороших законів, указів і постанов можна буде чесно працювати та не боятися терору різноманітних фіскальних органів. Бо в кожному окремому випадку Президент і Прем'єр-міністр далеко, а знахабнілий чиновник поруч. Громадянське суспільство в Україні практично не функціонує, до того ж, майже генетичний страх перед можливим розкуркуленням (у країні досі діють сили, які хочуть повернути колесо історії) стримує ініціативу значного прошарку талановитих, але обережних людей на місцях.

Водночас розшарування суспільства на багатих і бідних за відсутності значного прошарку представників середнього класу консервуватиме конфліктогенний потенціал, а відчуття перспективи з політичною невизначеністю у народі триватиме.

Приклади

Один з видатних класиків економічної теорії Джон Мейнард Кейнс надавав великого значення психологічним факторам в економіці. Він був переконаний, що вони важать набагато більше, ніж економічні розрахунки у процесі прийняття рішень про вкладення інвестицій та початок різних проектів. «Більша частина нашої діяльності, — говорив він, — залежить швидше від спонтанного оптимізму, ніж від математичних очікувань, що становить одну з характерних властивостей людської природи взагалі».

Чеський реформатор Вацлав Клаус у своїй праці «Десять заповідей для економіки XXI століття» говорив, що «реформатори мають безмірно вірити в успіхи реформ, уміти запалити цією вірою своїх співвітчизників, створити широку коаліцію в суспільстві для сприяння реформам».

У тридцятих роках у Сполучених Шта-

тах однією з найважливіших умов запобігання ескалції соціального конфлікту стала так звана «американська мрія». Саме тоді, при бурхливому розвитку засобів масової інформації, американці навчилися технології стратегічних комунікацій, громадських зв'язків і соціального управління. Без цього уникнути соціальних потрясінь їм би не вдалося.

Культивування образу Попелюшки в різних варіаціях стало одним із домінуючих в американській культурі. Цей образ став достатньою мірою міфологізованим і нерідко зустрічається у виворах американської культури, в яких ідеться про звичайного хлопця з бідних кварталів, котрий, завдяки наполегливій праці підприємця, досяг успіху і став мільйонером.

Така комунікативна політика допомогла вселити віру в можливість досягнення успіху в бізнесі, незважаючи на соціальне походження. Без цього уникнути соціальних потрясінь їм би не вдалося.

В Україні ж подібний досвід не лише не реалізується, але й не вивчається. Про який оптимізм за Кейнсом у цьому випадку може йти мова?

Комунікація

Враховуючи важливість психологічного фактора як однієї з передумов реформування і стабілізації економіки, варто було б виробити механізми застосування технологій соціального управління. Але у сфері формування масової свідомості в Україні досі не створено дійових методик, які б давали змогу запобігати негативним явищам у суспільстві.

У розвинених державах цю функцію виконують урядові структури, котрі формують зміст комунікативної політики. Соціальне управління здійснюється через інститути громадянського суспільства, але найважливішу роль у цьому процесі відіграють засоби масової інформації. У всіх цивілізованих країнах масова комунікація виконує важливі консолідуючі функції, підтримує єдність і цілісність суспільства.

В українському інформаційному просторі на сьогодні цілісна комунікація відсутня, оскільки в Україні функціонує значна кількість як іноземних, так і вітчизняних ЗМІ, котрі вороже ставляться до самого факту існування держави. У східних і південних областях домінують ЗМІ, в яких сучасне життя висвітлюється в песимістичних і депресивних барах. Тому ми досі маємо розколоте суспільство, яке здебільшого не вірить у власну спроможність подолати труднощі на шляху до цивілізованого світу.

Висновок

Отже, від психологічного фактора у суспільстві значною мірою залежить не тільки успіх реформ, але й стабільність соціуму при ймовірності їх гальмування. А розв'язання проблем масової свідомості буде можливим за умови захисту інформаційного простору і створення єдиної державницької концепції формування громадської думки. Масова комунікація може стати носієм оптимізму і віри у можливість досягнення успіху в Україні, через неї буде неважко сприяти становленню та утвердженню середнього класу, котрий стане гарантом успішності нинішнього політичного курсу. Від цього великою мірою залежить також і те, чи бути Україні цивілізованою державою у XXI столітті.

Володимир ІЩУК

УКРАЇНІ — ЄДИНУ ПОМІСНУ ПРАВОСЛАВНУ ЦЕРКВУ

Складна історія Української держави невід'ємно пов'язана з історією українського православ'я, яке завжди підтримувало в народі високу мораль, духовність, почуття патріотизму.

Хоча в Україні церкву відділено від держави, питання українського православ'я давно набуло політичного забарвлення і дедалі ускладнюється гострими соціально-політичними суперечностями. Починаючи від періоду України-Руси, українське православ'я було частиною життя українського народу, його опорою і радником у години радості і поневірянь, відіграло велику політичну і духовно-виховну роль у житті українців як фактор незалежності нашого народу. Наприкінці XVII століття, коли Константинополь відмовив Україні у підтримці, почалося нищення українського духовенства, навіть українські церковні книги заміняли російськими!

За часів УНР почалося перше за багато століть відродження Української православної церкви, а по-справжньому вагомо це реалізувалося у 1990 році, коли було утворено УПЦ Київського патріархату на чолі із патріархом Філаретом. Такий крок був виваженим, юридично і морально обґрунтованим: Україна — незалежна православна держава і Українська церква має бути незалежною. Саме тому Москва як колоніальний центр СРСР зухвало відреагувала на цей прояв непокорі — відлучила Філарета від церкви і підняла галас довкола питання легітимності УПЦ (КП). Паралельно єпископати Російської православної церкви, які залишилися на території України було оголошено Українською православною церквою Московського патріархату, і саме ця церква розпочала справжню війну проти українського православ'я: нормою її життя стало захоплення храмів, побиття українських священників, антиукраїнська пропаганда тощо — сьогодні ці єпископати є центрами резидентури ФСБ і російського уряду.

В українському суспільстві нині посилюється соціальне напруження на ґрунті протистояння церковних конфесій, і, незважаючи на те, що церкву відділено від держави, до зазначеного вище протистояння долучаються широкі маси прихожан, партії та громадські організації, органи державної влади, міліція, органи прокуратури тощо. Надання переваги Російській православної церкві є шляхом до нової колоніальної кабали. Складна економічна ситуація, в якій опинилась Україна на десятому році незалежності, невизначеність геополітичної позиції продовжують зв'язувати нашу державу кредитними зобов'язаннями і фінансовою заборгованістю з Росією, яка сьогодні намагається взяти реванш за 1991 рік і затягнути Україну в коло своїх імперських інтриг. На цю мету працює не тільки паливно-енергетичний шантаж, але й російські попи, які під рясами мають мундири чорних полковників КДБ.

У цій досить складній ситуації українські владні структури, на жаль, орієнтуються на Московський патріархат: Президент їздив на Святу Землю у супроводі московського єпископа Сабодана; під час нагородження громадян України відзнаками Президента присутній той же Сабодан; у внутрішніх військах України введено інститут військових капеланів із російських попів тощо. Така зрадницька позиція державної влади до питань Православної церкви викликає обурення у громадян України. Невиважена, шкідлива для України позиція владних структур щодо українського православ'я спонукала представників ряду політичних партій і громадських організацій створити Громадський комітет «Україні — єдину помісну Православну церкву», головою якого обрано народного депутата України, голову Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Т. Шевченка Павла Мовчана. А нещодавно Вселенський Патріарх зробив заяву про те, що Константинополь поновлює свою опіку Українською православною церквою.

Уже відбувся тур переговорів представників гілок українського православ'я у Швейцарії, і ми сподіваємось, що цей процес, спрямований на об'єднання розпорошеної довгими поневіряннями Української церкви, матиме позитивне завершення і на початку третього тисячоліття Україна нарешті здобуде не тільки політичну й економічну незалежність, але й єдину помісну Православну церкву. На реалізацію цієї шляхетної мети треба спрямовувати зусилля громадськості, органів державної влади, всіх громадян, які повинні пам'ятати, що не може бути у незалежній Україні церкви Московського патріархату — так само, як і двох державних мов чи подвійного підпорядкування.

Андрій ЧОРНУХА

ВІДМІННОСТІ, ЩО ЗБАГАЧУЮТЬ СВІТ

Бог створив нас усіх різними. Він дав людині у володіння цілу землю, з усіма її істотами, щоб вона порядкувала на ній і підтримувала Божественний лад (Бут., II, 15). Єдина з-поміж усіх створінь, людина мала свободу волі і здатність до творчості, що й робило її вінцем природи і царем над землею. Для здійснення свого Божественного призначення людство повинно було виконувати безліч різних функцій, а тому мало бути багатогранним у своїх здібностях і вподобаннях. Саме для цього Бог при створенні людини закла в її природу відмінності.

Першу з них Творець виявив, розділивши людину на чоловіка та жінку (Бут., II, 22). Згідно з Божим задумом, у поєднанні чоловіче й жіноче доповнюють одне одного, утворюючи немовби єдину особистість — «єдину плоть» (Бут., II, 24), що набуває таким чином глибини й багатомірності.

Зі зростанням чисельності людства виявилось розділення на особистості, кожна з яких відзначалася власними смаками, уподобаннями, схильностями. Це давало змогу кожній людині посісти своє місце у світобудові. Одні ставали землеробами, другі — скотарями, треті — лікарями... Кожен мав власне коло земних обов'язків, згідно зі своїми схильностями. Саме таким був Божий задум щодо людства. Але через первородний гріх свідомість людська спотворилась і неоціненний Божий дар відмінностей став причиною розбрату у світі, спричинивши протиставлення чоловічого та жіночого, зіткнення між особистостями... Найбільше ж лиха завдало викривлення суті ще однієї відмінності — поділу людства на нації. Це розподілення протягом усієї історії призвело до стількох кровопролитних та спустошливих воєн, що стало врешті сприйматися як зло.

Зупинимося на тому, що розповідає Біблія про розділення людства на нації. Згідно з Божим задумом, люди повинні розселитися по всій землі: «наповняйте землю, оволодійте нею» (Бут., I, 28). Однак, будучи єдиним, людське плем'я мало «стадний інстинкт», керуючись спільними звичками та способом життя і поводячи себе як єдиний соціальний

організм. Урешті, «в єдиному пориві», уявляючи себе не менш могутнім, ніж сам Бог, людство зажадало «створити собі ім'я»: «Тож місто збудуймо собі, та башту, а вершина її аж до неба. І вчинімо для себе ймення, щоб ми не розпрошилися по поверхні всієї землі» (Бут., XI, 4). У біблійному розумінні «створити собі ім'я» значить — возвеличитися, зробитися славним і знаменитим. У такому значенні поняття «ім'я» прикидалося лише до Самого Бога. Для людства ж «вчинити собі ймення» означало виявлення честюлюбних та богопротивних намірів. Людство не бажало виконувати своє призначення, зупиняючись у своєму розвитку заради виконання суто символічних дій, що не мали життєвого сенсу! Слід зазначити, що саме по собі будівництво міст здавна приписувалося найбільш нечестивим і богопротивним людям: нащадкам Каїна (Бут., IV, 17), Німроду (Бут., X, 10—12). До того ж, у своїй діяльності люди використовували не дані Богом для будівництва житла матеріали — деревину та каміння, а зробили штучні: «І сказали вони один одному: «Ану, нароби́мо цегли і добре їй випали́мо! І стала́ся цегла для них замість ка́меню, а смо́ла земля́на була їм за вапно́» (Бут., XI, 3), «І промовив Господь: «Один це народ, і мова одна для всіх них, а це ось початок їх праці. Не буде тепер нічого для них неможливого, що вони замишляли чинити» (Бут., XI, 6).

Тоді, щоб повернути людство на правильний шлях, Господь наділив його ще одним проявом відмінностей. При цьому Він звернувся до всіх Осіб Пресвятої Трійці, як робив це при всіх найважливіших актах творення, зокрема при створенні людини (Бут., I, 26) та первинному її розділенні (Бут., II, 18): «Тож зійдімо і змішаймо там їхні мови, щоб не розуміли вони мови один одного» (Бут., XI, 7). Так можна зрозуміти цей акт, виходячи зі звичайного нам перекладу Старого Заповіту. Однак дієслово «змішувати» (єврейське «балал») має, скоріше, значення «підмішувати» щось ззовні. При такому трактуванні стає зрозумілим, що Господь для того, щоб спонукати людство розсели-

тися по всіх краях землі, «підмішав» до нього щось або когось, що змусило людей говорити і думати по-різному, а не як одне плем'я. Це могли бути ангельські чини, які в небесній ієрархії мали назву «престоли». Таким чином, у Вавилоні кожний народ одержав від Бога свого ангела-провідника, а з ним — особливий дар: мову, національний характер, те, що нині називають «ментальністю». Завдяки цьому людство змогло нарешті вповні виконати волю Божу. Кожен народ отримав свою «обітовану землю», на яку й попрямував, щоб оселитися, і де згодом створив власну культуру, звичаї і традицію. У цьому йому допомагав слуга Божий — «Престол».

Таким чином, розділення на окремі нації було неоціненним Божим даром, що збагатило людство в цілому, перетворивши його з первісного «стада» на власне людей. Якби всі ми були однаковими, людство було б подібним до роботів конвейєрного виробництва. Та не такою була воля Бога щодо нас. Кожен з нас є переду́сім — людиною. А крім цього, ми є ще й представниками певного народу. І це — кожен з нас є особистістю: чоловіком чи жінкою. Ось які ми багатогранні у своїй суті! Нехтування кожним з цих проявів збіднює нас, ми ризикуємо втратити частинку самих себе!

Особливої уваги варте питання про мову народу. Мова була першим і найважливішим даром Божим, даним одночасно з ангелом-провідником. Вона й витворила все інше, що зробило купку людей Богоствореним народом.

Згідно з побутуючою думкою, рідною мовою людини є та, в середовищі якої вона народилась і виросла. Але ж така мова може бути лише звичною, побутовою. Насправді рідною мовою є та, яка закладена в нас генетично — була дана нам Богом! Часто вона захована в нас так глибоко, що, здається, і паростків її не видно в душі. Але ми бачимо, що, наприклад, природні українці, що народились і виросли поза рідною землею, знають українські пісні і співають їх навіть без відчутного акценту. Що це, як не прояв глибинної, генетичної пам'яті? Ми не маємо права відмовлятися від Божого дару — своєї мови. Ми му-

симо звернутися до найглибших куточків нашої душі і відшукати її паростки; виплекати їх, щоб стати нарешті собою і віднайти дане нам Богом багатство.

Погляньмо на те, як відродив свою мову народ, через який і прийшло до нас Святе Письмо, — народ єврейський. Його мова, яка була власне мертвою вже протягом багатьох сторіч, є нині рідною для двох-трьох поколінь, що народилися на землі Ізраїлю. Ми живемо на своїй землі. Чи ж маємо право відмовлятися від рідної мови? Не століття відділяють нас від неї: у багатьох, нині російськомовних, українців нею розмовляли батьки або ж діди. І колискова пісня, котру вони чули змалечку, лунала для них українською.

Не мають сенсу суперечки навколо того, якою мовою розмовляти в Україні. Представник кожної нації, навіть найменшої етнічної групи — чи то росіянин, чи єврей, чи грек або ассирієць — повинен знати свою рідну, дану йому Богом мову. Поважаючи, однак, при цьому мову землі, на якій він живе. Жодна з мов, жодний з народів світу не є кращим або ж гіршим за інший. Однак кожен народ має дану Богом землю, котра має бути осередком мови й культури саме цього народу. На українській землі, даній нам Господом, державною має бути лише українська мова, а не жодна з мов, що приходили сюди разом з іншими народами, навіть стаючи побутовими для якоїсь частки населення.

Нехай же кожен з нас, шукаючи себе у світі, звернеться до своїх коренів, усвідомлюючи, що він має бути саме таким, яким створений: людиною, дитям свого народу, особистістю. Саме таким хоче бачити тебе Бог. І всі інші люди навкруги тебе є такими ж особливими і цінними для Нього! А твоя свобода вимахувати руками закінчується там, де починається ніс іншої людини. Наші відмінності — це наше багатство, а не привід для чвар та розбрату. Так заду-мав Господь.

Ігор ВЛАСЕНКО

Здавалось би, досить українцям тої ганьби, спричиненої самою постановкою питання захисту української мови в Україні після стількох років її незалежності. Та навіть новітнє жажливе зросійщення українського загалу, напевно, не зможе подолати українського духу. Виявляється, і цього замало. Аналізуючи все, що відбувається в нашому інформаційному просторі, можна з певністю і великим занепокоєнням зробити висновок — відбувається процес планомірного знищення оригінальної сутності української мови. Йдеться навіть не про трагедію «модернізації» правопису. Про це окрема розмова, яка постійно ведеться на сторінках газети «Українське слово». Українську мову починає вражати ракова хвороба переродження і розмивання чітких засад її творення. Об'єктивно це називається зумисним спотворенням мови, яке практикується в засобах інформації, рекламі, престижних сферах суспільної діяльності. Всі мовні новотвори, які порушують установлені правила і закони мовотворення, обов'язково слід вважати актами зумисного потворення мови. Це карна дія згідно зі статтею 8 «Закону про мови в УРСР» та Конституцію України.

Із популярних публікацій невідомо, чи ця проблема досліджується правниками і мовознавцями. На мій погляд, підступне розхитування непорушних підвалин українського мовотворення є устократ небезпечнішим валуєвського тиску на неї. Це знищує, як іржа, ракова хвороба інформаційного походження, продукт сучасних інформаційних технологій. Небез-

пека реальна і вона стає зрозумілою, якщо простежити мотиви лінгвоциду як українського і світового явища. Адже сучасний інформаційний світ може погубити будь-яку мову, але й може вберегти її, зробити однією із світових. Біда в тому, що спотворені і засмічені мови не мають шансів на розвиток та існування навіть на своїх автохтонних територіях.

Із недавньої історії відомо, що імперією СРСР чистота панівної російської мови ретельно оберігалась. Незважаючи на

відповідно орієнтованими політичними силами. Згадаймо перші назви трастів, які перекочували до нас із півночі. Назва «ОЛБІ УКРАЇНА» і всі решта такого ж типу були першими пробними каменями в горі українського мовотворення. Ніхто не протестував, фірми реєстрували... Не треба бути мовознавцем, щоб відчувати фальш таких назв, адже українською мовою мало б бути: «Українська філія довірчого товариства Олбі». Відтоді пішло і поїхало: від «Олбі Україна» до «Галичи-

Спотворення мови у рекламі і назвах продукції тепер почастишали. Для прикладу, назва напою «Живчик» аж ніяк йому не пасує. Смысл цього слова асоціюється з чимось органічним, живим, і років двадцять тому ніхто не відважився б назвати так напій. Зовсім недавно почали рекламувати каву «Ласкава», назва якої штучно утворена з двох слів: «Ласуня» і кава. Перше слово побудовано вельми штучно, але назва «Ласкава» зовсім не годиться для кави. Цим словом можна охарактеризувати поведінку чи характер будь-якої живої істоти, названої іменником жіночого роду, але називати так каву — знуцання над українською мовою. Дивуватися нема чого, адже всі зумисні спотворення української мови, які вже стали системою, є публічним знуцанням над мовою, за яке ніхто не карає.

Більше того, мало хто робить з цього проблему і самозаспокоюється думкою про дріб'язковість таких порушень на тлі прогресуючого тиску на українську мову. А проблема є, навіть велика біда. Підступна іржа методично псує нашу солов'їну мову. Біда не в тому, що сьогодні ми не можемо назвати її повноцінно державною. Це мусить статись у незалежній державі. Біда в тому, що завтра вона може втратити навіть ту красу, що приємна душі і за що її люблять самі українці. Є велика підозра, що саме цього прагнуть ті, хто століттями намагається знищити українську мову і разом з тим — волелюбність українства.

Володимир ФЕРЕНЦ,
м. Івано-Франківськ

ІРЖА

сприяння поширенню побутового «суржика», в інформаційній сфері порушення норм української мови не дозволялось. Адже ця мова повинна була поступово злитись із російською, щоб потім згаснути спотвореним ехом у простонародді. Про чистоту української мови турбувались як про чистоту притоки, вирівнюючи її русло паралельно всесоюзному російському річищу. Після здобуття Україною незалежності російські впливи на її мовну ситуацію не поменшали. Жахливе зросійщення нашого інформаційного простору, важливих сфер державного і громадського життя сталося не з вини Китаю чи Японії. Безперечно, руйнування і спотворення української мови прийшло з російським і малоросійським бізнесом, з

на табак». Тепер є стільки фактів зумисного спотворення української мови, що вистачило б для не одного дисертаційного наукового дослідження.

Є слова, які стали популярними, але не мають зрозумілого пояснення свого походження. Слово «фобія» означає нав'язливий хворобливий страх. Тому «українофобія» мало б означати хворобливий страх перед усім українським. Одержимий фобією не може нікого лякати, бо сам переляканий. У зв'язку з цим важко зрозуміти мотиви вживання слова «українофоб» як підсилюючий синонім слів «україножер» та «україноненависник». Напевно, це єдиний невдалий мовотвір, який придумали самі українці, соромлячись назвати російського шовініста його іменем.

УКРАЇНСЬКІЙ АРМІЇ — УКРАЇНСЬКУ МОВУ І НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНІ ТРАДИЦІЇ

Так називається і таке завдання ставити перед собою громадська благодійна організація (Фонд «УА-УМ»), яка створена Товариством «Просвіта» і співпрацює разом з Міністерством оборони України та громадськими організаціями державницького спрямування («Просвіта», Конгрес української інтелігенції, «Державність», Спілка викладачів і науковців України, Спілка письменників України, Спілка офіцерів України). Як повідомлялося в засобах масової інформації, на 2000-й рік Фонд оголосив тридцять премій для викладачів і командирів вищих військових навчальних закладів, які сумлінно і продуктивно працюють над утвердженням державної мови в українському війську відповідно до Конституції України і Законом «Про Збройні Сили України». Преміювання, приурочене до Дня незалежності України, відбулося 5 вересня у Центральному Будинку офіцерів Збройних Сил України. Церемонія вручення була нетрадиційною, мала святковий урочистий характер.

8 серпня 2000 року правління Фонду прийняло рішення, яке визначило лауреатів золотих (еквівалент \$ 500), срібних (\$ 300) і бронзових (\$ 200) премій:

Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка: заступник начальника кафедри підполковник В. М. Гап'юк (бронзова); заступник начальника Інституту з виховної роботи полковник С. В. Грибодов (золота); старший викладач підполковник А. А. Каленський (бронзова); доцент підполковник С. Г. Шмаль (бронзова); доцент полковник В. В. Ягупов (срібна);

Київський військовий інститут управління і зв'язку: старший викладач майор Ю. Є. Бабак (бронзова); старший викладач Л. О. Гнаткевич (бронзова); старший викладач полковник Я. М. Грохольський (бронзова); начальник кафедри українознавства полковник М. Т. Дзюба (срібна); заступник начальника кафедри полковник А. О. Іщенко (бронзова); заступник начальника інституту з виховної роботи полковник В. Г. Кочерга (бронзова); доцент полковник О. І. Ладик (бронзова); доктор фізико-математичних наук,

професор В. М. Малинко (золота); кандидат фізико-математичних наук, старший викладач Т. М. Павелко (золота); старший викладач полковник Є. Т. Простаков (бронзова); доцент Б. А. Сусь (золота); старший викладач підполковник С. І. Ярошенко (срібна);

Військовий інститут Національного технічного університету України (КПІ): доцент В. В. Возняк (бронзова); доцент І. К. Совтус (бронзова);

Національна академія оборони України: заступник начальника академії генерал-майор О. В. Костюк (срібна); начальник кафедри історії воєн і воєнного мистецтва капітан першого рангу М. І. Рибак (бронзова);

Військовий гуманітарний інститут Національної академії оборони України: доцент І. І. Дейнега (бронзова); завідувач кафедри українознавства професор М. І. Дубина (срібна); начальник інституту генерал-майор Л. А. Ріпа (золота); професор полковник Б. М. Рожнатовський (золота);

Військовий інститут керівного інженерного складу НАОУ: професор полковник Ж. А. Богайчук (бронзова);

Головне управління виховної роботи Міністерства оборони України: начальник групи військово-патріотичного виховання полковник В. А. Тимошук (срібна);

Головне управління військової освіти: провідний науковий співробітник Науково-методичного центру військової освіти полковник Ю. І. Приходько (срібна);

Спонсорами іменних премій стали високодостойні представники української діаспори в Америці та інших країнах, патріоти нашої держави: Остап і Марійка Шенкірки, Адриян Долинський (по \$700), Осип і Стефанія Порайко (\$600), Тарас і Оксана Козбур, Люба Палашевська, Славомира та Мирон Білас, Володар та Зірка Кузик, Євгенія Даллас (по \$500), Марта Турчин (\$400), Стефанія Баляс, Тома Штоник (по \$300), Іриней та Анна Прокопович, Олена і Мирон Білинські, Остап Гац, Нестор і Люба Козбур, Константин і Терешка Бень, Юрій і Христина Гура, Олександра та Ніна Булавицькі, Віталій Каличенко, Тимотей і Ліда Балабан, Богдан

Стеців, Іван Тимків, Арета Вуссек-Фельстра, Марія Шкамбара (Канада), Іванна Солук, Сергій Кімак (по \$200), Лев Білас (Австрія), Леся Мельник, Сидір і Марія Тимяк (по \$100), Ева Вікторія Гевко (\$50), Ray Lapica (\$25), Богдан Маланяк (\$20).

Окрему премію (\$250) від п. Тараса і Оксани Козбурів отримала п. Олена Гринник із Севастополя.

Організатором добродійних акцій у США є великий ентузіаст цієї справи Тарас Козбур (Каліфорнія), представником діаспори в Україні — голова видавництва «Смолоскип» Осип Зінкевич.

Вітаємо лауреатів премій і бажаємо їм наснаги в подвижницькій праці, такій потрібній для утвердження нашої держави, яка є запорукою нашого добробуту.

Як не прикро, але мусимо відзначити і дуже неприємний факт, бо він затьмарює урочистість події. У Київському військовому інституті управління і зв'язку, де вперше у військових навчальних закладах України було розпочато навчання українською мовою, де при активній підтримці командування інституту і зокрема його начальника вперше у Збройних Силах України Міністерством оборони разом з громадськими організаціями державницького спрямування було проведено науково-практичну конференцію «Українській армії — українську мову і національно-патріотичні традиції», де начальником інституту видано цілий ряд наказів щодо утвердження державної мови, відбулася акція цілком протилежного змісту: завідувачем кафедри фізики скорочено посади двох лауреатів золотої премії — доктора фізико-математичних наук, професора В. М. Малинка і кандидата фізико-математичних наук, старшого викладача Т. М. Павелко.

Золоту премію ці викладачі отримали за особливі заслуги, оскільки саме вони вперше у тільки-но створених Збройних Силах України в 1992 році розпочали викладання фізики українською мовою. Їх починання було підтримане іншими, спочатку цивільними, а тепер і військовими викладачами, Міністерством оборони і командуванням інституту, про що відзначалося неодноразово в засобах масової

інформації. Але «русскоязычний» завідувач кафедри нарешті домігся свого: якщо раніше на кафедрі з дев'яти осіб семеро викладали і виховували курсантів державною українською мовою, то тепер на кафедрі із семи осіб їх залишилось тільки двоє. Тобто з кафедри фізики державна мова витісняється. Важливо, що викладачі, посади яких скорочені, мають найвищу кваліфікацію, наукову і педагогічну продуктивність. Саме вони створюють так потрібні навчальні посібники для курсантів українською мовою. Сам же завідувач кафедри фізики, не будучи за освітою фізиком, за чотири терміни завідування (близько 20 років) не тільки не займався наукою і не став доктором, як того вимагає посада, а ще й, використовуючи владу, витісняє науку і науковців з кафедри, — так для нього безпечніше. Відмінемо будь-які обговорення наукових, науково-методичних, навчальних проблем (уже 5 років нема засідань кафедри!). Неймовірно, але при наявності двох докторів на кафедрі столичного вузу найвищої категорії ліквідована посада професора!

Звернення до командування інституту з приводу цього скорочення відомих громадських діячів, — народного депутата України, а тепер члена уряду Івана Драча, голови Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка, народного депутата України Павла Мовчан, голови Всеукраїнського педагогічного товариства імені Гр. Ващенка академіка вищої школи Анатолія Погрібного, голови Київської «Просвіти» Юрія Гнаткевича про недопустимість таких дій, очевидно, не втягло до уваги. Схоже, завідувач кафедри фізики керує за своїми правилами і над ним ніхто не має влади. А втім, будемо сподіватися на демократичне розв'язання цієї проблеми, бо начальник інституту ще, здається, свого слова не сказав.

Богдан СУСЬ,
президент благодійної організації
«Українській армії — українську мову», доктор педагогічних наук

ЩЕ ЗА КІЛЬКА ТИСЯЧОЛІТЬ ДО ЕЛЛАДИ ТА РИМУ...

Коли ми з Олексієм Трачуком несли чернівецьким вокзалом реконструйовані за результатами археологічних знахідок трипільські керамічні амфори, корчаги та глечики, бували у світах буковинці захоплювались: «Ой, яка красива грецька кераміка!».

— Та ні, — відповідали, — наша, трипільська, за кілька тисячоліть до з'яви Еллади та Риму творена...

І справді, ще в VI—IV тисячоліттях до нової ери розквітла висока землеробська цивілізація в межах річки Дніпра, Бугу, Дністра, Дунаю. Знала колесо, плуг, металургію, керамічне виробництво, ткацтво. Приручила коня, тура (вола). Вирощувала жито, пшеницю, ячмінь, горох, бобові. Будувала міста площею в сотні гектарів з населенням у десятки тисяч людей.

Керована Кремлем «общесоветская» історична наука, вражені «уєсесерівським» комплексом, з дозволу сказати, вітчизняні вчені намагалися всіляко замовчати досягнення трипільців, їхні міста (перші в Європі, до слова) вважали «протомістами» за умови, що й сьогодні поселення, в кілька разів менші площею та населенням, і в нас, і в усьому світі іменуються містами.

Трипільською, від назви села на Київщині, де Вікентій Хвойка вперше розкопав її залишки, назвали культуру вчені. А ще були на наших землях Черняхівська, Зарубинецька культури. Письмові згадки про скіфів-орачів, скіфів-землеробів, царських скіфів залишив світові Геродот. Расинами (синами Бога Ра), гадаю, іменувалися пращури. З часом «а» було замінено на «у». Під ім'ям русинів відомі ми були Європі

аж до XX сторіччя після Р. Х. в Карпатах та Західній Україні.

— Попри різні в різних краях, джерелах та епохах назви, зміну самоназв, наші предки, засновники хліборобської цивілізації на континенті споконвік заселяли землі Північного Причорномор'я, і ми, їхні нащадки, є автохтонами на рідній землі, — доходимо згоди з головою Всеукраїнського товариства «Коло — Ра» Олексієм Трачуком.

Це саме він з товаришкою привіз нещодавно до Чернівців на Міжнародний науковий конгрес «Українська історич-

на наука на порозі XXI століття» згадані вище керамічні вироби, і не тільки привіз. Разом із ентузіастами зі студій реконструкції трипільської кераміки в київській школі № 66, в селі Уляники Кагарлицького району на Київщині за археологічними даними власними руками відтворили глиняні шедеври наших далеких пращурів.

У шойно згаданому селі на правому березі Дніпра, за ідеєю пана Олексія, підтриманою Верховною Радою, Кабінетом Міністрів, Національною академією наук, інститутами археології та історії

України, Українським товариством охорони пам'яток історії та культури, Київською облдержадміністрацією, розпочалося спорудження історико-археологічного культурно-просвітницького комплексу, де буде представлено діючу модель поселень хліборобів Трипільської культури, бронзового віку та літописної княжої доби. У поселеннях учасниками проекту буде відтворено житлові, виробничі, громадські споруди, реконструйовано ремесла, знаряддя праці, традиції, побут наших предків. Комплекс матиме готель для туристів та приїжджих науковців, науково-музейний центр з бібліотекою, актовим залом, заклади громадського харчування, магазин сувенірних виробів. Житлові будинки працівників комплексу будуть стилізовані під трипільські будівлі. І то не завдасть незручностей їхнім мешканцям, ще сім тисячоліть тому трипільці мали дво-, навіть триповерхові будинки.

Експериментальною чи «живою» археологією найменується нині у світі подібні моделі ознайомлення землян зі своїм минулим.

За чотири роки планує перетворити задумане, запроектоване в реалії товариство «Коло — Ра». Побажаймо успіхів небайдужим расинам. Тим же з читачів, хто захоче долучитися до проекту як партнер чи інвестор (проект задуманий як прибутковий за рахунок туристичної, виробничої та сільськогосподарської діяльності), сповіщаємо контактні дані:

03040, м. Київ, вул. Деміївська, 45а, кв. 78, Олексію Трачуку, тел./факс (044) 263-01-47.

Сергій КОВАЛЬ

ГЕОГРАФІЧНО ДНІПРОПЕТРОВСЬК НІБИТО НАШ...

Прикро констатувати, що навіть на дев'ятому році незалежності місто й досі офіційно називається Дніпропетровськ, а не по-козацьки, звучно, горділиво і велично — Січеслав, одна з центральних вулиць, на якій споруджено пам'ятник молодому Кобзареві, носить ім'я червоного диктатора № 1, україножера Леніна, багато інших вулиць, проспектів, площ, районів обласного центру й нині, незрозуміло чому, увіковічують російських, німецьких, єврейських представників антилюдської комуністичної ідеології, на рахунок якої мільйони загублених життів по всьому світу (як-от проспекти: Карла Маркса, Кірова; вулиці: Карла Лібкнехта, Клари Цеткін; площі: Леніна, Жовтнева; райони: Ленінський, Бабушкінський, Кіровський). Зіпсовані назви міст області: Дніпродзержинськ, Орджонікідзе.

А назви крамниць, фірм, ресторанів, кав'ярень, нічних клубів та казино рясніють іноземними («Палермо», «Бордо», «Мілан», «Париж», «Будапешт», «Алабама», «Манхеттен», «Каліфорнія», «Москва», «Катеринославський», «Дворянський», «Катерининський», «Імператриця»).

Таке розмаїття іншомовного бруду не може не обурити національно свідомого українця: у місті ж якої держави він живе? Географічно Дніпропетровськ ніби розташований в Україні... Так принаймні позначено на мапах. Але це ще не відбилося, не закріпилося у свідомості деяких теперішніх можновладців місцевого гатунку, пересічних зайд та чужинців, які за різних обставин осіли у нашому місті, і для них Україна — порожній звук.

Катастрофічним, інакше не скажеш, є й становище української мови в інформаційному просторі регіону. Поліції книжкових магазинів, ринків, газетних лотків заповнили російськомовні видання, газети та журнали частенько, що називається, бульварні, сумнівні якості.

Не краща ситуація і з електронними засобами масової інформації. Стовідсотково російськомовними є всі приватні телекомпанії міста: 11-й телеканал, При-

ват TV, Відео-Дніпро, ТСД. До того ж, левову частку їхнього мовлення займають ретрансляції програм російських телекомпаній, зокрема РТР, НТВ. Іноді доходить до повного абсурду, коли різні місцеві телеканали ретранслюють одночасно ту ж саму російську програму, наприклад новини НТВ або РТР. Вочевидь, у такий спосіб регіональні телевізійники намагаються компенсувати брак особистого творчого потенціалу, який можна побачити, сказати б, неозброєним оком, досить лише переглянути кілька передач власного виробництва, які зазвичай мають рекламний характер.

Що вже говорити про приватні канали, коли навіть в обласній державній телекомпанії понад сімдесят відсотків ефіру посідають російськомовні матеріали, більшість з яких за тематикою далекі від державотворчого та націобудівного процесів.

Не піклуються поверненням наддніпрянців до своїх коренів й регіональна влада. Навіть перші посадові особи області й міста свої інтерв'ю дають виключно мовою північного сусіда, а українське слово (точніше суржик, бо вільне володіння нормативною діловою українською мовою для тутешніх можновладців досі є надто проблематичною справою) від них можна почути лише тоді, коли вони супроводжують високопосадову урядову делегацію. А замість того, аби відроджувати українство в регіоні, вони «під своїм патронатом» охочо організовують гастролі іноземних, здебільшого російських співаків та співачок, влаштовують (тільки-но вдумайтесь!) Катеринославський ярмарок — захід на честь Катерини II, яка знищила Запорізьку Січ (і це у краї із багаточисними козацькими традиціями), фестивалі з екстремальних видів спорту.

Про те, в якій державі вони живуть та чий інтересам кожен на своїй посаді повинен служити, регіональні можновладці згадують лише кількома словами у своїх промовах під час урочистих зборів на кшталт партактивів. Але така згадка про Україну мало чого варта і є

просто лицемірством. Шкода, що все це не викликає аніякого спротиву серед, гірко констатувати, зденационалізованого українства. Звичайно ж, подібний безлад є яскравим свідченням глибинної духовної кризи, кризи національної ідентифікації жителів міста. Бо наврод чи наведене вище можливе у національно здоровому місті, де проблемі відродження українства приділяли б належну увагу. Йдеться про цілу низку послідовних і рішучих заходів, які б мали захистити і плекати все українське. Сьогодні, на жаль, навіть паростків такої цілеспрямованої політики національного відродження на теренах міста не бачимо.

Такий стан речей не може залишати байдужими справжніх патріотів України. Наприклад, таких, яких об'єднує у своїх лавах січеславська організація «Молода Просвіта», адже бути патріотами в нашому розумінні означає любити рідну мову, вживати її повсюдно, пам'ятати нашу історію, героїчну боротьбу поколінь українців за національне визволення, які на вівтар свободи держави, не вагаючись, клали свої життя, бо знали, що їхні жертви не стануть даремними, адже були впевнені, що їхня боротьба буде продовжена сотнями, тисячами, мільйонами таких, як вони: послідовними, рішучими, мужніми, вірними синами Батьківщини. Безумовно, серед тих, чие ім'я золотими літерами вкарбоване у нашу історію, Тарас Шевченко займає найвидатніше, найзначущіше місце. Молоді просвітяни обрали своїм дороговказом, своїм героєм не якусь іноземну естраду чи то кінозірку, а національного пророка!

І сьогодні, як і завжди, відчуваємо, що безсмертний дух генія і з нами. Він надихає нас, допомагає. Знов і знов звертаючись до слова Тараса, знаходимо відповіді на запитання, черпаємо сили для подальшої боротьби за розширення життєвого простору української мови, за прибирання міста від іншомовного сміття, інакше не скажеш, за підвищення рівня національної свідомості пересічних українців.

Олексій МАЗУР

«ПРОСВІТА» В ІНТЕРНЕТІ

Мені радісно повідомити читачів «Слова Просвіти», що з березня ц. р. у всесвітній мережі Інтернет існує напівофіційна просвітянська сторінка. Зроблена вона з допомогою добродійки доктора Марії Фішер-Слиж із канадського міста Торонто. Пані Марія — велика патріотка України, підтримує проекти, спрямовані на відродження української культури, освіти, духовності.

Я познайомився з п. Марією в день відкриття у Севастополі Товариством приятелів України в 1998 році Українсько-Канадської бібліотеки і вона беззаперечно підтримала мій проект створення веб-сторінки «Українське життя в Севастополі».

Структура сторінки не є складною, але досить широко відображає різні аспекти життя українців у нашому місті.

Є відомості про Севастопольську «Просвіту», газету «Дзвін Севастополя», Союз Українок, Український культурно-інформаційний центр, Телерадіоцентр «Бриз» Військо-Морських Сил України, радіопередачу «Ластів'ятко». Є також новини від приватного агентства «Леус-Інформ», розділ гумору.

Розвивається розділ «Вільна трибуна», де публікуються статті на актуальні теми розбудови Української держави і, зрозуміло, українського життя в Севастополі як невід'ємної частини України.

Розділ «Галерея» містить електронні зображення творів заслуженого художника АРК Ярослава Миськіва і фотохудожника, лауреата міжнародних фотовиставок Миколи Плещенника.

Особливо автор пишається розділом «Бібліотека», у якому нині представлено понад шістдесят книжок, віршів, статей на актуальні теми сьогодення та історії, зокрема афоризми Григорія Сковороди, цикли віршів Лесі Українки, присвячені Криму, книжки Віталія Карпенка, вірші у перекладі Миколи Лукаша, вибрані поеми та вірші Павла Мовчана, доповідь Ліни Костенко «Гуманітарна аура нації, або дефект головного дзеркала», «Філософія українства» Романа Ковалю, статтю Михайла Михайлика «Український національний рух у Криму в 1917 році», список публікацій Володимира Сергіючука та багато іншого.

Розділ «Просвіта» містить статті про Севастопольську «Просвіту», а також матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Чи має українська нація перспективу?», статтю Павла Мовчана «Мова — явище космічне», що були люб'язно надані редакцією «Слова Просвіти».

Автор залюбки розмістить електронні матеріали політичного, патріотичного, історичного, просвітянського, літературного змісту.

Щоденне відвідування, за статистикою, — від 40 до 115, що є непоганим показником. Доступна у будь-який час і з будь-якого куточка Землі.

Веб-сторінка не має аналогів за наповненням і громадянською позицією. А хотілось би, щоб у більшості міст України, де є осередки «Просвіти», з'явилися сторінки «Українське життя в...». Це могло б якось об'єднати у інформаційному плані українців на рідній землі і у віртуальному просторі.

Адреса веб-сторінки «Українське життя в Севастополі» <http://ukrlife.8m.com>, а електронна адреса для спілкування — maxima@stel.sebastopol.ua

Микола ВЛАДЗІМІРСЬКИЙ,
член ради Севастопольського товариства «Просвіта» імені Т. Шевченка,
засновник сторінки «Українське життя в Севастополі»

КОЗАЦЬКИЙ МЕМОРІАЛ ПІД СОСНІВКОЮ

Мешканець Дубов'язівки Микола Олексійович Клименко запропонував мені оглянути козацьку братську могилу, яку він знав з дитинства, ще коли жив у с. Соснівці та випасав корів на її околицях. Така пропозиція мене дуже зацікавила, бо останні три роки досліджую тему Конотопської битви 1659 року. До нез'ясованих питань, пов'язаних з цією битвою, слід віднести і місця поховання полеглих ратників. Відомо, що царське військо в битві на берегах Куколки зазнало великих втрат, які оцінюють у 25—30 тисяч.

Раніше я висловлював здогад, що царські ратники були поховані у великому кургані, який добре видно на значній відстані. У публікації на цю тему я обґрунтував своє припущення. Проте було не ясно, де поховані українські козаки гетьмана Виговського. Втрати ж у них теж були немалі, 6—8 тисяч чоловік.

По дорозі до козацької могили Микола Олексійович переказав мені розповідь його діда про те, що козацька могила розташована в яру навмисне, щоб її було важко знайти і щоб над нею не поглумилися вороги. Мені пригадалося, як вчинив з могилою Богдана Хмельницького польський полководець Стефан Чернецький, коли зумів на короткий строк захопити Суботів і зруйнував могилу великого гетьмана. Історики ще й досі шукають місце поховання видатного гетьмана України Івана Мазепи. Є версія, що Мазепа заздалегідь, ще за життя, вжив заходів, щоб заховати свою могилу від ворогів, тому-то і виявляють різні ознаки його поховання в різних місцях (переважно на території сучасної Румунії). Отже, й у гетьмана Виговського були підстави відповідним чином потурбуватися про козацьку могилу.

Проте ніяка розповідь не замінить того, що можна побачити на власні очі. Ще за 200 метрів не можна було і здогадатися, що десь поруч козацький меморіал (так я назвав те, що побачив, бо мене вразила велич козацького останнього спочинку). Справді, в долині, яку утворюють три (точніше чотири) яри, насипано курган заввишки 8—9 метрів, завдовжки приблизно 140 метрів та шириною 45—50 метрів. Курган оточують з усіх боків три східники (яруси). Найкраще зберігся середній, по якому можна обійти весь курган (360—365 кроків).

На моє запитання, чи є якісь докази, що це саме козацький курган, Микола Олексійович відповів, що всі, з ким він на цю тему говорив, саме так і вважають. У дитинстві М. Клименко біля кургану знайшов дві шаблі, які подарував шкільному музеєві.

Долина, де насипано курган, має нахил на південний захід, і тому вода біля нього стікає вниз. Невідомо, чи був став біля кургану з самого початку, але тепер одну третину його оточує вода. Побачене можна порівняти хіба що з враженням від картини відомого художника Левітана «Над вечним покоем», яку бачив у Третьяковській галереї в Москві. Що могло б зробити наше сучасне суспільство для увічнення пам'яті полеглих козаків? Курган простояв 340 років і його захищала ніби сама природа, тож наврод чи ми нині зможемо щось додати до того геніального інженерного рішення, згідно з яким і постав той курган. Невідомо, хто керував спорудженням козацького мавзолею. Навряд чи це був сам гетьман, бо відразу після перемоги на берегах Куколки він брав участь у важкій бою біля царського табору під Конотопом.

Крім того, немає жодних свідчень про те, що козацьке військо після битви надовго затрималося під Конотопом. Можливо, спорудженням меморіалу керував той старшина, який командував у війську обозом. Замаскована козацька могила нагадала мені церкви в Ефіопії, які зводили місцеві християни серед піщаної пустелі у природних ямах. Верхівки церков не піднімалися над землею, і арабська мусульманська кіннота не могла їх побачити та зруйнувати.

Леонід МОРОЗ,
м. Конотоп на Сумщині

НЕ БАЖАЄМО МАТИ ТАКИХ ПАСПОРТІВ

Прочитали у «Слові Просвіти» про те, як кияни-українці Крижанівські добивалися від районного загсу, аби до метрики їхньої дочки було записано «українка». Подружжя виявилось наполегливим, і чиновники зробили відповідний запис. Але що чекає дівчину, коли їй виповниться 16 і вона піде одержувати паспорт? Чи не воювати вже власними силами, аби там був зроблений відповідний запис про національність?

Наврод чи, бо в нових паспортах громадян України, на відміну від паспортів Радянського Союзу, такої графи немає. Депутати, голосуючи за нову форму головного документа громадян нашої країни, виходили з того, що такої позначки немає в паспортах розвинених країн, і в першу чергу Америки.

Але Україна — не США. У нас майже ніколи не було держави. Корінне населення України — українці — протягом століть винищувалося на своїх власних землях різного роду окупантами. Лише за радянські часи нас зменшилося на 48 мільйонів чоловік. І відсутність запису про національність у паспорті може тепер послужити ворогам для подальшого знищення нашого народу.

Нині в парламенті є більшість, яка відрізняється від тієї, що була кілька років тому. Тож просимо поставити питання про введення графи «національність» у паспорті. Або хоча б дайте дозвіл не міняти паспорт старого зразка на новий, коли людина цього не хоче. Нехай краще старий паспорт неіснуючої держави, але з позначкою «національність українця (ка)», ніж новий паспорт, але без зазначення національності. Ми не бажали мати таких паспортів! Є ще така пропозиція: знизити вік необов'язкового обміну паспортів до 60 років. Молодь в основному байдуже ставиться до того, зазначається національність чи ні (до речі, це погано). А нас відвертає від отих нових паспортів. Пожалуйте нас.

Ветерани Харківщини: Л. Г. Олійник,
Т. С. Болдовська, Є. І. Іщенко,
Г. Б. Шрамко, Г. К. Хом'якова,
О. К. Омельченко, М. А. Боровий,
Г. А. Борова, В. О. Чуб, М. М. Халанський,
Є. П. Бабура, Н. П. Сіверчук та інші

ЗАГРОЗА — ДОБРОВІЛЬНЕ «РУС-СКОЯЗЫЧІЕ»

Дорогий Учителю! Поговоримо й подумаймо сьогодні разом. Подумаймо, а що ми самі робимо для того, щоб українська мова в Україні справді стала державною, щоб до неї горнулася душою наша молодь? І особливо, що робить школа? Чи виховує вона патріотів України, чи й далі справно постачає на підмогу імперським русифікаторам із Російської Федерації безликих новобранців у лави безликого ж (середнього роду!) «рускоязычного населення України»?

Чи усвідомила наша школа, взагалі наша освіта в Україні, що нині, коли комуністи зі своїм патологічним потягом до відновлення Союзу, потягом до Росії, до всього російського (потоптом по українському!), на наше щастя, прив'яли, втратили свою сатанинську силу, підтримку в народі, так-от, чи усвідомлюється те, що нині основна загроза нашій незалежності постає від нашого добровільного «рускоязыччя», яке нас може привести туди ж, куди вели комуністи, — в російське імперське ярмо.

Якщо в радянсько-імперські роки офіційна пропаганда і КДБ переконували нас у тому, що в Україні немає примусової русифікації, що ця русифікація добровільна, то це була чиста брехня, бо робота партійних органів різних рівнів, державних установ, підприємств, а на Донбасі, в південних областях, і в Чернігівській теж навіть усіх колгоспів була переведена на російську мову наказним порядком. Українські школи масово переводилися по всіх містах на російську мову навчання, учителям російської мови встановлювалася значна доплата до їхньої зарплати. Радянська пропаганда на свою повну державно-імперську потужність утовкмачувала в наші голови постулати про неминуче злиття націй у єдиний радянський народ на російськомовній основі, про відмирання національних мов і, в першу чергу, української та білоруської, які були віднесені в розряд безперспективних, як десятки тисяч занедбаних сіл, що зникли з карт і з лица Землі.

Тепер у незалежній Україні примусової русифікації начебто й немає, хоча 1994 — 1995 роки пройшли в нас під наміром нового Президента надати російській мові статус офіційної, тобто другої державної, і передовій українській громадськості довелося докласти неймовірних у незалежній державі зусиль, щоб з горем пополам призупинити смертельну загрозу українській мові. Нарешті було прийнято Конституцію зі статтею 10, яка гласить: «Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України».

Отже, в незалежній Україні відкритої примусової русифікації нема, але в південних областях та на Донбасі державні органи, обласні й міські ради періодично гласно, таки цілком відкрито здійснюють політичну колотнечу, приймаючи рішення про функціонування російської мови у своїх регіонах як офіційної. Там же місцеві власті, за мовчазної згоди державного Києва, Міністерства освіти і науки перешкоджають переведенню російських шкіл в українськомовні, відмовляють навіть у проханні відкрити поодинокі українські школи чи класи. І все ж це тільки напівпримусова русифікація. З нею можна боротися, і тебе за це не посадять за ґрати. Не дуже-то боремося. Навпаки, багато українців борються проти української мови, проти української національної ідеї, борються заповзято, запекло не тільки на Півдні України чи на Донбасі, а навіть у Києві у парламенті. Самі державці, прибувши з Києва на Південь України, на Донбас чи всього лише в Харків, одразу ж ганебно, слухняно (мені здається — радісно зітхнувши!), догідливо перед місцевими русифікаторами переходять на російську мову, чим допомагають неофіційно утверджувати в тих регіонах офіційний статус російської мови, принижуючи таким чином гідність Української держави, гідність українців як у тих регіонах, так і по всій Україні, зводять нанівець їхню боротьбу за конституційне утвердження української мови. Чи це не Ваші вчорашні вихованці, Учителю, оті державці? А то чи ж!.. Борються проти державної мови не менш цинічно й на батьківщині великого Тараса, на Черкащині.

Не хочу бути голосливим. Удався лише до деяких фактів. Ось вам державний ощадний банк. Уся документація, уся наочна інформація в операційній залі виготовлені українською мовою. Це держава звертається до нас державною мовою. Ми ж, і українці, і представники нацменшин (росіяни, євреї, греки, поляки та ін.) уперто звертаємося до операторів російською мовою. Більше того, якщо хтось із нас і заговорить до операційного віконечка державною мовою, то наткнеться на відпорно російську мову, якою вам відповідають молоді, з українськими прізвищами операторки. І здається, що ти присутній у якомусь світі абсурду.

Як грибів після дощу, по Черкасах сипуло комерційних крамничок на кожному кроці, вивіска на вивісці. Та все не по-нашому, а по-англійському: «Мустанг», «Мегастайл», «Нью-Вінд», «Адідас»... Розпорядок

НАДІЯ НА ВАС, УЧИТЕЛЮ!

...Україну

Новий узріє чоловік.

Євген Маланюк. «Друге посланіє»

роботи крамниць виконаний російською, усі цінники на товарах — також російською. Молоді, вчорашні старшокласники, дівчата і хлопці обслуговують виключно російською мовою; на ваше звертання державною, українською дивляться зверхньо, морозно скляні очима. І думаєш, хто ж вас таких учив, у яких школах? Невже в нью-йоркських чи московських?.. Невже не в наших, черкаських?

Ось ми сидимо в обласному офісі однієї з партій далеко не лівої, а центристської, ба навіть правочентристської орієнтації, розмовляємо з її функціонером. Правда, українською, але це ще нічого не означає. Від патріота України в цього функціонера немає і одного відсотка в його світогляді, громадянській позиції. Національна ідея, виявляється, в Україні не потрібна, переконаний він, бо ця ідея, мовляв, суперечить загальнодемократичним принципам, а пишастись тим, що ти українець, — це взагалі дурниця, вважає цей партієць. Головне — бути людиною, демократом. А от француз, не питаючи в нас дозволу, пишастись тим, що він є француз, а не просто якийсь амебо-космополітичний демократ. І німець пишастись, І англієць. І це не заважає демократії. І росіянин пишастись і в себе вдома, і в нас в Україні тим, що він росіянин. А українець не пишастись і все тут! То «що ж ти такеє?», як питав нас Шевченко ще в XIX столітті. Чого ж ти себе сиротою безродним маси приживий матері-Україні? Невже ти не розумієш, що без гордості за своє, національне, без тримання за свій, національний ґрунт станеш перекотиполом, попихачем останнім у чужих,

мерзенним рабом, якого сахатимуться, як чуми, бо не можна назвати страшнішою моральною хворобою, як добровільне безбатьківщина.

Помітне й таке явище. У День Незалежності та День міста виступають на майданчиках дитячі колективи, для дітей влаштовують біля Будинку торгівлі конкурсні ігри. І все це ведеться російською мовою. У музичних школах навчання ведеться також російською. Чого ж не державною? Можна подумати, що в Черкасах і досі не дві російськомовні школи, а всі понад тридцять. То що, оце заради двох російськомовних шкіл уся позашкільна робота в місті поставлена на російськомовні рейки? Хто в місті якщо не відповість перед Конституцією, то хоча б пояснить весь оцей шалений російськомовний шарварок?

Ось засвітилася нова крамничка в будинку на розі бульвару Шевченка і вул. Василя Симоненка «Мираж». При вході аркою напис: «Добро пожаловать!». Розпорядок дня також російською. Напроти нова крамничка «Сладкарница» (про неї вже писали газети з обуренням — ніякої реакції). Хто дає добро цим назвам? Невже в нас у місті нема головного архітектора чи іншої якої влади? І думаєш, хто ж їх учив, і цих підприємців-крамарів, і цього головного архітектора, і міську владу, які вчителі, в яких школах їм «преподавали это малоросийство», прищеплювали почуття меншовартості, національної байдужості до всього рідного, українського? Звідки в них оце рабське бажання бути неюдомно «рускоязычным населением»? Чи не нагадає увесь цей абсурд отих гоголівсь-

ких запорожців-хохлів, які стояли на колінах перед царицею Катериною? Уже цариця їм повеліває: «Встаньте!». А вони заповзято: «Не встанемо, мамо!». Уже пішов десятий благословенний рік нашої державній незалежності, сама держава Конституцією, вустами Президента, кращих синів України, передової громадськості України каже: любіть Україну, рідну мову, роз'язичуйтеся нарешті, годі вам бути «сміттям», «грязью Москвы». Не чують. Не хочуть чути. «Не встанемо, мамо!» Ці вже ніколи не встануть. Ці вже встигли притерти свої волячі шії до московського ярма духовного, і воно вже їм солодко лоскоче задубілу шкіру, і вони вже не можуть без того лоскоту й дня прожити. Хоч і болить душа за них і від них, та не про них буде в нас мова, Учителю. Цих людей навчила бути такими ще немилосердна до всіх інших національностей російсько-імперська школа СРСР. Та найгірше те, що й наша, начебто українська школа доклала тут своїх зусиль. Адже за дев'ять років незалежності могли б наша школа, технікуми, ВНЗ випустити не отих холодноокіючих на звук української мови дівчат за комп'ютерними апаратами, а такі патріотично налаштованих людей до землі, на якій мають щастя і честь жити.

Тож для нашої подальшої розмови долучу до вже описаних вище фактів ще один факт-явище, яке стосується вже Вас, сьогоднішнього учителя, безпосередньо. Помітив я таке в нашому місті. Якщо старше населення розмовляє десь 50 на 50 українською чи російською мовою, то молоді шкільного віку спілкуються виключно російською. І це за наших умов, коли в Черкасах, повторюю, лише дві школи російськомовні. «То чого ж навчають у тих школах?» — думалося. Став я бувати на запрошення в різних школах міста. І що ж побачив? Іде урок. Українською мовою. Учні старанно відповідають державною мовою. Та ось не встиг відлунати дзвоник на перерву, як учні загомоніли між собою російською. Учителю на те ніякісінької уваги. Заходив я і в учительські й чув своїми вухами, як самі учителі говорять російською мовою. Більше того, учителі на перерві у стінах школи, трапляється, і з учнями спілкуються російською. А вже щоб, почувши, як розмовляють школярі не мовою навчання в школі, учитель зробив їм зауваження, такого, мабуть, не зафіксовано в жодній школі. А чому? Хтось, може, скаже, що кожен має право спілкуватися тією мовою, якою схоче. Так, на вулиці, вдома — якою схоче, але не у школі. Бо це вже є порушенням мовного режиму в навчальному закладі.

Тут нам допоможе Рішення Конституційного Суду України від 16 грудня 1999 р., яке гласить: «Положення частини першої статті 10 Конституції України, за яким «державною мовою в Україні є українська мова», треба розуміти так, що українська мова як державна є обов'язковим засобом спілкування на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування (мова актів, роботи, діловодства, документації тощо), а також в інших публічних сферах суспільного життя (виділення наше. — В. 3.), які визначаються законом».

Саме такою «публічною сферою суспільного життя» і є школа. Згідно зі ст. 150 Конституції рішення Конституційного Суду є обов'язковими до виконання на території України, остаточною і не можуть бути оскаржені. Цими рішеннями зобов'язаний керуватися кожен громадянин України, у тому числі всі посадові особи. Невиконання цих рішень тягне за собою не лише адміністративну, а й кримінальну відповідальність.

ЛІКУЙМО НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗДУХОВНІСТЬ

Як же Україні позбутися добровільного «рускоязыччя» її громадян? До того ж, еволюційним шляхом. Як видно з наведених вище прикладів, держава дещо робить для розвитку і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя, правда, робить це мляво, непослідовно, заплющуючи очі на найгірші порушення статті 10 Конституції. Але навіть коли б увияти й таке, що до влади прийшли в усіх рівнях щирі патріоти України і взяли значно енергійніше впроваджувати в життя українську мову, ми мали б не набагато оптимістичнішу картину від намальованої мною хоча б у тому ж ощадному банку. Та й не про формальний лише бік справи ведемо мову. Можна добитися того, що дівчата-операторки відповідатимуть вам вишуканою державною мовою (їх же навчили вже у школі), але при цьому ненавидітимуть і цю мову, і вас, свого «примушувача». Як тоді почуватиметься наша незалежність при таких її громадянах? Не думаю, що впевнено, бо такі громадяни при першій же можливості перейдуть на бік сусідньої держави, чією державною мовою вони активно послуговуються, в духовній стихії якої живуть. Душі-то цих людей лишатимуться не з Україною, не благополуччя України їм болітиме.

Здавалося б, потрапила Україна в повну безвихідь. З боку, з Росії, і зсередини, з-поміж наших співгромадян звучить лукаве, яни-

чарське: «Так исторически сложилось. Украине быть двуязычной» (у підтексті — «рускоязычной»). Назавжди?... Деким опановує безнадія в цьому безберегому «рускоязычном» морі в Україні. А я сподіваюся на школу і на Вас, Учителю. Так, патріота важко зробити з дорослої, російськомовної, байдужої до рідної землі людини, часто неможливо, бо в свідомості такої людини вже відбулися незворотні процеси.

Патріота можна виховати починаючи з дитинства, з дитячого садочка і школи протягом дванадцяти років. І так покоління за поколінням відродити в перспективі українську націю. Це й буде отой мирний, без революційних, руйнівних стрибків еволюційний шлях України і українців до самих себе.

Я розумію, що вторгаюся не у свою сферу. Не до моїх проповідей нині Вам, Учителю, в тяжкі часи фізичного виживання. І все ж мені надає сміливості звернутися до Вас повідомлення міністра освіти і науки про те, що вчителям буде підвищено удвічі зарплату, що в короткий час держава розрахується з Вами із заборгованості за попередні місяці, що цього року виділено на випуск підручників 83 мільйони гривень проти 20 мільйонів гривень торік. Увага держави до школи зростає з піднесенням економіки. На жаль, наші державці чомусь забувають про національно-патріотичне виховання учнів у школі. Але ж без нього немислиме ніяке виховання. От і в Міністерстві освіти і науки більше шуму про перехід з чвертей на півріччя, на дванадцятибальну систему оцінок, але чомусь там мовчать про національно-патріотичне виховання учнів, ніяк не реагують на порушення мовного режиму в українськомовних школах багатьох міст України. Ви скажете: хоча б дати учням ґрунтовні знання, щоб вони могли стати добрими фахівцями в різних галузях, ученими, митцями, висококваліфікованими робітниками. Та цього мало. Без національно-патріотичного виховання все це може піти мимо України, на службу чужим землям, чужим народам, чужим державам. А якщо й прив'яжуть мальовничу землю, чудовий клімат чи ще якісь обставини Ваших випускників і вони нікуди не поїдуть, то як їм житиметься в Україні в повній байдужості до неї, в нелюбові до всього духовно-українського: до мови, пісні, звичаїв, культури, літератури, історії?... Чи замислювалися Ви про це? Чи не шкода Вам прирікати Ваших вихованців на життя в Україні з емігрантським станом душі, з ностальгією за незрозумілим їм російським? Чи не шкода Вам залишати їх на оцімому голому, бездуховному порубжіжжі? Адже це протиприродно жити без Батьківщини в душі, з комплексами або своєї української уявної меншовартості, або будничної вищості всього російського, до якого вони не причетні й до якого їх ніхто за межами України по-справжньому й не допустить. У радянські часи російськомовних письменників, наприклад, з України та інших республік у Росії не вітали, мали їх за другосортний матеріал, дорікали їм за псування російської мови. І тепер у Росії ніхто не видасть вашої книжки, поки ви не зміните своє прізвище на *-енко* на фамілію із закінченням на *-ов*. Минувала у Росії мода на Гоголів, Короленків, Зошеників із солянчої Полтавщини.

Отже, не про духовну єдність «рускоязычных» з України і росіян у Росії думають російські політики. Треба нашим «рускоязычным» пояснити, що їх використовують у своїх інтересах політики на зразок лужкових, які будь-коли готові прийти на виручку «рускоязычным», щоб «поработать авиацией и артиллерией» років два-три по тих же «рускоязычных» в Україні, як вони ось уже двома нападами «работают» по своїх же єдинокровних росіянах у Грозному та інших містах Чечні. То, може, годі наклика-ти на свої голови лихо?

Лікар, коли бачить хворого, не чекає, поки йому накажуть згори рятувати людину, а негайно надає їй медичну допомогу. Поголовно «рускоязычие» наших учнів у міських школах — це прояв хронічної хвороби, прищепленої російськими колонізаторами українському народові протягом 350 років. Цією хворобою заражаються покоління за поколіннями українці, і їм треба негайно лікувати з такою ж послідовністю, як вона насаджувалася в Україні, тільки інтенсивнішими, а отже, й швидшими методами слід оздоровлювати українців. В Україні вже немає потенціалу ще на 350 років.

ДОТИК ДУШІ ДО РІДНОГО

Від Вас, Учителю, залежить дуже багато. Ви можете прищепити Вашим учням найвище з почуттів — почуття любові до Батьківщини, радість пізнання мови, культури, мистецтва рідної землі, почуття національної гордості, тобто зробити Ваших вихованців щасливими, повноцінними громадянами своєї держави. Як це зробити. Ви знаєте краще за нас, письменників, бо Ви ж — Учитель народу, який дійде своєї зрілості вже завтра. Від Вас, у першу чергу, залежить те, чи буде завтра багатий підприємець меценатом української культури, літератури, чи він і далі спонсоруватиме заїжджих з Росії «зірок» на зразок Кіркорових, Кобзонів, вва-

жаючи їх за справжнє російське мистецтво. Від Вас залежить те, якою буде національна якість майбутніх президентів України, парламентарів, міністрів, прокурорів, голів облдержадміністрацій, чи вони нарешті стануть нормальними стовідсотковими патріотами України, чи й далі правитимуть своєю державою боягузливо, весь час по-школярськи звиряючи свій крок із сусідньою Росією, слідуючи, мов те помело, за нею у своє нікуди, так і не зважившись на будівництво національної держави, української України, захищеної від матеріального і духовного пограбування колишніми партократами, яких вони пригрівають, держачи при державному кориті. Школа, це як космодром при запуску ракети. Помилитися в мікронах, відхилення буде таке, що ракета не вийде на задану орбіту.

Буваючи у школах, я завше дивуюся, чому Ви, обіймаючи посаду директора, завуча чи й просто вчителя, не ставите на повен голос питання національно-патріотичного виховання школярів. Чому хоча б не звертаєте елементарної уваги на те, що Ваші учні у школі спілкуються російською мовою. Так, примус тут нічого не дасть. І все ж, коли нам колись у сільській школі учитель робив зауваження за суржик у нашій мові, тут же показуючи, як треба говорити правильно по-українськи, то це запам'ятовувалося на все життя.

А тематичні вечори, «круглі столи», конференції, конкурси, присвячені українській мові, тижні посиленого вивчення української мови. Тільки тут повинна бути послідовність, а не так, як це недавно зробили в одній з українськомовних шкіл Черкас: провели «круглий стіл» з учнями 9 і 10 класів, присвячений українській мові, а через тиждень учителька організовує з тими ж учнями свято 8 Березня російською мовою. Про яке патріотичне виховання тут ведеться?

Та однією агітацією за українськомовність ще не виховаєш патріота України. Це тільки початок великої, копіткої роботи щодо «ліплення» патріота. Бо є ж маса живих прикладів, коли людина бездоганно володіє українською мовою, послуговується нею щоденно, а Україну не любить, більше того, тією ж бездоганною українською мовою агітує нас їти в міфічні то слов'янські союзи, то в Росію на правах однієї з губерній, а то й повертатися до покійного навіки Радянського Союзу. Таких чимало ще сидить й у Верховній Раді, і в міністерствах, і по обласних та районних держадміністраціях. І Ви, Учителю, знаєте їх поіменно, бо серед них є і Ваші вчорашні випускники.

Недавно одна молода журналістка, свіженька випускниця ВНЗ, просто ошелесила мене, коли сказала: «Ну що ви агітуєте за українську мову. Молодь потягнеться сама до української мови, якщо цією мовою буде написано такі ж талановиті твори, як російське. Отож, пишіть краще талановиті твори, бо їх нема в українській літературі». Говорила вона бездоганною українською мовою. За цим відчувався гарний філологічний вишкіл інституту. Але мені стало сумно від такої, з дозволу сказати, освіти. Ця випускниця українського ВНЗ, працівниця преси щиро переконана, що українська література, а з нею, мабуть, і культура якісь неповноцінні, маловартісні в порівнянні з російською. Та якби це й справді було так, то що, відмовлятися від української духовності й від самої України через це? У поляків теж немає Толстого і Достоевського, та щось вони не роблять із цього трагедії і не відмовляються від своєї коханої Польщі на користь Росії. Зате в них є Міцкевич, якого нема більш ні в кого. І є кінорежисер Анджей Вайда. І Шопен. А Україна має Шевченка, якого немає більше жодна країна світу. І кінорежисера Олександра Довженка. І композиторів Артемія Веделя, Дмитра Бортнянського, Максима Березовського, ім'я якого вибите золотими літерами на меморіальній дошці Болонської академії в Італії поряд з іменем Амадея Моцарта. То треба ж це знати, і цим гордитися, і це любити! Як же сталося так, що в цієї випускниці українського інституту сформувалася такий духовний вакуум, чому ж їй за шістнадцять років навчання у школі та ВНЗ не відкрили очі і душу хоча б на верховинні злеті української літератури й культури? Не будемо заглиблюватися в класику. Візьмемо творчість наших українських шістдесятників, хоча б: Ліни Костенко, Василя Стуса, Василя Голобородька, братів Тютюнників, Миколи Вінграновського, Івана Драча, Павла Мовчана, Дмитра Павличка... чи критиків Івана Дзюби, Івана Світличного, Євгена Сверстюка... Іхній творчий доробок не менш талановитий за доробок російських шістдесятників, а за глибиною змісту, за зарядом духовності, людяності і значно вищий. Інша річ, що нині українська книжка в загоні, видавництва і часописи задурені нерозумною податковою системою, а російськомовний книжковий продукції відкриті всі кордонні шлюзи в Україні. Тут уже постаралися Ваші, Учителю, вихованці, які засідають у Верховній Раді України.

Але ж є бібліотеки, доступні і школярам, і студентам. Пропагуйте нашу літературу, знайомте учнів з історією України, не по-комуністично-казенному з ностальгією за

СРСРом з мистецтвом знайомте, зі звичаями нашого народу, з геніальною народною піснею, яка надихала на високі твори не тільки українських композиторів, а й Бетховена, Чайковського, який на мелодії українських пісень створив неперевершений Перший концерт для фортепіано з оркестром. Потрібне безпосереднє доторкання душі дитини до цього всього рідного, талановитого, красивого, і вона озветься, зазвучить на щасливий, радісний українській патріотичній ноті. Усе це у Ваших можливостях, Учителю. Ви зобов'язані це зробити. Крім Вас, цього не зробить ніхто.

Саме через пісню, обряди, звичаї українського народу Ваші учні швидше полюблять і свою рідну мову. Бо саме в цьому сконденсована могутня животворна сила української духовності. Від цього дотуку душі до рідної української духовності в дитини виростатимуть крила, прокинеться національна гордість за своє, українське, відчуття радості, що народився українцем. І саме собою приїде до дитини емоційно зігріте розуміння, що треба любити Україну всією своєю душею і всім своїм розумом, любити над усе. І тут Вашому вихованцю спробують заступити дорогу різні так звані демократи-інтернаціоналісти, а простіше — люди з національним вакуумом душі. Почнуть переконувати, страхуючи різними «ізмами»: «Любити Україну над усе — це недемократично, це суперечить гуманізму. Це — націоналізм, нацизм, расизм...» Так-от, поясніть своєму вихованцю, що все це від лукавого. Кожен народ любить своє національне над усе. І ті ж росіяни, і французи, і англіїці. Останні навіть такий афоризм мають: «У Великобританії немає постійних друзів, а є ті чи інші вигідні на даний час ділові партнери». А нам весь радянський час нав'язували «старшого» російського брата, якого треба було любити в першу чергу, а отже, над усе(!), а тоді вже Україну, та й то дозовано, до тієї міри, яку визначити на сьогодні «старший» брат, а якщо ти переходив цю міру, то тебе закидали до в'язниці або у психіатричку.

А ми й на десятому році незалежності боїмося сказати, що Україна нам наймиліша, найдорожча у світі. Про це із болем, гіркостю говорить в історичному романі «Берестечко» і наша видатна поетеса Ліна Костенко:

Всі люблять Польщу в гонорі і славі.

Всяк москвитин Московію трюбить.

Лиш нам чомусь відмовлено у праві

Свою вітчизну над усе любити.

То використовувати це наше законне право, дане нам Господом-Богом і гарантоване нині незалежністю, Конституцією, здоровим глуздом. Любімо свою Україну над усе й учимо такої любові наших дітей! Не біймося. За це вже ніхто нас не посміє кривдити. Бо в нас є своя Держава. Бо ми — вже державницький народ.

Знайдуться й такі, що будуть Вам заперечувати: мовляв, можна бути патріотом України, любити її, лишаючись російськомовним. Я б сказав, що це якась заочна любов чи що? Патріотизм, національна свідомість українця формується на базі його рідної української мови, на базі активного, а не пасивного знання її. Якщо вже Вам удалося привернути душу вихованця до України, до українства, то поясніть йому, що врятувати Україну від руїни, від знищення з лиця Землі можна тільки врятувавши її мову. А як же можна врятувати мову, коли нею не спілкуватися? Кожен українець, котрий перестав спілкуватися рідною мовою, хоче він цього чи ні, стає тромбом, який заважає нормальному кровообігу мови. Такими тромбами в Радянському Союзі забивали та й тепер намагаються з Росії забивати всю кровоносну систему української мови, довівши її вже до «рускоязычного» передінфарктного стану. Держава ж незалежної України, точніше владоможаці, сьогоднішні її керманічі, фактично це не доросли до думки про нагальне лікування цієї кровоносної системи, чим сприяють її подальшій, остаточній руйнації.

Поки що бачиться один вихід із цієї критичної ситуації — це зайнятися кожному з нас самолікуванням, прочищаючи свої кровоносні судини. Ліки тут єдині — палка любов до України, до української мови і обо-в'язкове спілкування нею не тільки із самим собою, зі своєю сім'єю, а з усіма, з усім світом довколишнім в Україні, яким би він не був агресивно-«рускоязычним». Таке самоочищення, самолікування своїх українських душ обов'язково змусить і державу в Україні стати нарешті українською, українськомовною, патріотичною, нормальною, воно перемеле і «рускоязычие» в Україні.

...І ВІДРОДИТЬСЯ НАЦІЯ

А ще ж не забуваймо про роботу з батьками, бо тільки разом — школа і сім'я можуть досягти ефективного, реального успіху в дерусифікації школярів. Я знаю чимало сімей, які заради кращого засвоєння української мови їхньою дитиною перейшли з російськомовного спілкування вдома на українськомовне. Та знаю й чимало випадків, коли українськомовна сім'я ще до школи виховує дитину в повазі до рідної мови, дитина спілкується з батьками українською

мовою. Згодом вона йде до українськомовної школи у перший клас, рік-два тримається у силовому полі рідної мови, а потім переходить на російську у спілкуванні не тільки з чужими людьми, а й з батьками. Це «постаралася» наша школа. Ганебно постаралася.

Думаю, що мовне питання має не сходити з порядку денного кожних батьківських зборів. На цих зборах треба говорити про перспективи державної мови, безперспективність людини, яка збирається увійти в XXI століття в Україні російськомовною. Адже процес дерусифікації України вже почався. Він іде напередими поки що модному «рускоязычию» України, поступово набирає сили і з часом переважить цю ракову пухлину в нашій країні. Українська мова розправить крила, запанує як державна в усіх публічних сферах суспільного життя, і не знати її стане дикістю, дурним тоном. Без ґрунтового знання державної мови молода людина не зможе пробитися ні до вищого навчального закладу, ні до парламенту, не матиме перспективи зайняти престижне місце в тій чи іншій галузі виробництва та адміністративного управління, бо через 10 — 15 років ніхто вже не дозволить робити посмиховище з Української держави. Неприпустимим буде, щоб, скажімо, український міністр чи політичний діяч, парламентар говорив каліченою українською мовою із жалким іноземним російським акцентом. Це вважатиметься ганьбою для такого діяча на всю Україну. Це власне вже й тепер стає ганьбою. Американський президент на Михайлівській площі в Києві промовляє українські слова «Борітеся — поборете» краще, аніж сотні народних депутатів з Верховної Ради. Уже тепер тільки той державний чи громадський діяч, який не дбає про своє майбутнє, ще не береться за ґрунтовне вивчення державної мови. І як же ж її важко вчити дорослому, які комплекси неповноцінності вже нині переслідують таких діячів. А що ж буде через 10 — 15 років, коли знати українську мову буде престижно і модно. У такій атмосфері російський акцент стане мукою для його публічного носія. На це треба відкривати очі батькам уже сьогодні. Цього ніхто не зуміє зробити краще за Вас, Учителю.

І останнє. Борючись проти «рускоязычия» в Україні, ми аж ніяк не хочемо в чомусь ущемлювати росіян, які живуть у нашій державі. Закликаючи любити Україну, українську мову, ми маємо на оці тільки етнічних українців, намагаючись повернути їх у рідну українську стихію до повноцінного духовного життя з «рускоязычного» небуття. Представники ж інших нацменшин, у тому числі й російські нацменшини, живучи в Українській державі, мають знати українську мову і поважати її як один із головних символів української державності і користуватися нею у школі, в державних установах та в інших сферах публічного життя. І тільки. А любити... Якщо наша мова, наші звичаї, наша культура, духовність їм любі, якщо вони прикипіли до них душою, то ми, українці, тільки раді будемо з цього. Та якщо вони тільки поважатимуть наше, ми й за це будемо їм вдячні. Бо це мир, спокій у нашому українському домі.

Стаття ж моя перейнята тривогою за те, що поки що не справджується надія суспільства на нашу школу. Поки що в результаті Вашої роботи, Учителю, часто виходить продукт не український, а отже, бракований. Ви випускаєте в світ не українця і не росіянина, а щось середнє, протиприродне, «рускоязычное», духовно безстатеве (як це не дико звучить), «тіло без душі-ідеї», як писав колись український письменник Андрій Чайківський. З кого ж Ви думаєте формувати завтрашню українську націю? Її формувати більше ні з кого, як тільки з Ваших вихованців, сьогоднішніх дітей України. Не позичати ж нам духовно повнокровних, повно-сильних людей з інших держав!.. Що, знову вернемося до того літописного: «Прийди і княж нами, наша земля багата, а нема в ній ладу».

Хочете Ви чи ні, а Ви мимоволі ще й досі допомагаєте «п'ятій колонії» віддати Україну на заклання Росії, адже вона вже дозволяє собі «захистити» в Україні (про що я згадував на початку статті) не тільки своїх співвітчизників-росіян (яких ніхто в нас не ущемлює в їхніх національних правах), а все «рускоязычное население», тобто українців та представників інших національностей, яких свого часу нещадно русифікував СРСР. Як бачимо, нам уже з Москви не дозволяють займатися національним вихованням нашого народу.

Я сказав Вам гіркі слова докору, шановний Учителю. Цей докір адресую і самому собі, і своїм тридцяти членам Національної спілки письменників, які працюють на Черкащині, та й багатьом із півтори тисячі письменників України. Ми ще не вдарили нашим словом у вічовий дзвін тривоги.

Тож поділивши з гіркою душою і душевною тривогою свою місіонерську провину навіпіл, працуюю разом над вихованням, над творенням завтрашньої цивілізованої української нації.

Василь ЗАХАРЧЕНКО,
лауреат Національної премії України
імені Т. Шевченка

До болючих роздумів про позакультурні чинники нашого буття, про кланово-олігархічні угруповання, що заповнили нині і саму духовно-культурну сферу, про стан совісті і громадянських почуттів підштовхнули мене три події в культурному житті столиці: вечір пам'яті кінорежисера Юрія Лисенка; прем'єра в театрі імені І. Франка вистави «Брат Чичиков»; прем'єра телесеріалу «Чорна рада».

Напрочуд братська атмосфера духовного єднання панувала у Республіканському будинку кіно 25 травня цього року, де зібралися друзі і шанувальники таланту українського кінорежисера Юрія Семеновича Лисенка. Його немає з нами вже шість років, а виповнилося б йому дев'яносто.

Наш земляк філософ Микола Бердяєв писав: «Ні так званий «народ», ні будь-який «клас» не можуть говорити від імені нації. Її дух завжди виражається через якісний підбір особистостей, через «обраних».

І якраз у духовних струнах Юрія Семеновича генетично відгукнулися кращі якості нашого народу: душевна щедрість, мудрість, поміркованість, врівноваженість, моральність, жвавий темперамент, відкритість, принциповість, беззахисність... Безумовно, все це не могло не позначитися на його творчості. Його фільми мали свій стиль, свою інтонацію. Це стосується не тільки краєвих, визнаних глядачами і критиками фільмів, таких як «Ми — двоє мужчин», «Перевірено — мін немає», «В'язні Бомону». Це стосується усіх його робіт. Там, де стиль інколи не сягав бажаної довершеності, інтонація його була не до кінця витримана в режисерській заданості, там царювала душа, там була своя аура, притаманна цьому художнику.

А глядач, як відомо, сприймає передовсім щирість, моральну цілісність і духовне здоров'я.

Я мав щастя працювати з Юрієм Семеновичем, тому мені більше, ніж іншим, знайомі глибинні запаси його людського і професійного багатства.

Вищою мірою художньої точності для Юрія Семеновича був не стиль, не почерк, а психологізм, необхідний для всіх жанрів, почерків, манер.

«Треба оволодіти логікою і психологією матеріалу, — говорив він, — а потім вдихати в нього романтику. Романтика ж почуттєва, не розкрита психологічно, буде ходульною і поверховою».

Для фільмів на воєнну тематику — «Перевірено — мін немає» та «В'язні Бомону» — знадобилася лисенківська рухливість і податливість доброти, аби так природно поєднати жорсткі сюжети із зворушливо вписаною в них любов'ю до життя. Це позначилося на всіх ре-

жисерських засобах, передовсім на акторах, на їх типажності та грі.

Про погляди режисера можна сказати словами Бориса Пастернака: «Мистецтво, в тому числі і трагічне, є розповідь про щастя існування».

Світлому образу Юрія Семеновича і всьому, що нагадує мрії і сподівання його покоління, різко і кричуще контрастує тло нинішньої ситуації в українському кінематографі і в державі в цілому. Політичні, соціально-економічні реалії, які визначають це тло, небезпідставно здаються такими дикими, злочинними і безглуздими. Реалії, що спростовують слова про щастя й оскаржуються усіма жертвами, які поніс наш народ за всю історію боротьби і періоди нещасливого існування, зокрема покоління Юрія Семеновича.

А у всіх цих явищ є морально-психологічний аспект, який уловлюється насамперед мистецтвом, позаяк воно має справу з душею людини.

Наслідуючи принцип Юрія Семеновича розглядати драматургічний матеріал як духовну подію суспільного життя, давайте і ми у мистецтві спробуємо пошукати відповіді на болючі питання сьогодення. Наприклад, чому в Україні найвпливовішим чинником суспільного життя є якраз кланово-олігархічні об'єднання, які беруть під тотальний контроль політичне і державне життя? Про це знають усі, про це пише преса, про це говориться навіть на сесіях Верховної Ради. Не шукайте відповіді там, де її не може бути. Бо мистецтво, преса, засоби масової інформації взяті під контроль у першу чергу, раніше, ніж усе інше. Згадаймо, як стрімко падав кінематограф. Усього за кілька років з могутнього засобу виховання, пропагуючи

ремонт палаців «Україна» або на якісь «Роксолани». Претензії, звичайно, до якості, а не до тематики. Немає державної політики в галузі кіно й мистецтва взагалі. Натомість є контроль з боку злочинних угруповань, який полягає і в тому, щоб не допустити талановитого до кінокамери, а забезпечити роботою халтурників. Перегляньте фільми останніх років і скажете: чекайте чергових «Роксолан».

Чекати довелося недовго. Прем'єра телесеріалу «Чорна рада» в дні Незалежності ще раз підтвердила, що меж у мистецтві немає, як хорошому, так і мерзеному.

Культова річ української літературної класики, роман П. Куліша «Чорна рада», де «внутрішній образ малоросіянина, — за словами Т. Шевченка, — сказався нам в красі, ніжності і хмарній енергії мови та музики пісень», став приводом для цинічної дискредитації цього образу.

На жаль, уже не-

Режисер Юрій Лисенко на зйомках кінофільму «В'язні Бомону»

ПОЧУТИ ГОЛОС КАМІННЯ, ПРОЧИТАТИ ЗОТЛІЛІ СТОРІНКИ

жорстокість і аморальність, перетворився на ще більш дійовий інструмент спотворення громадської свідомості. Почитайте хоча б заголовки статей про кіно: «А хіба таке існує?», «До нуля ще далеко», «Безглуздя», «Без вісті живі» і т. ін. Лихо не тільки у відсутності грошей, як пояснюють чиновники. Дайте сьогодні мільярди Міністерству культури, думаєте, завтра з'являться шедеври? Гроші розтринькають на сумнівні фестивалі, на

має значення, що сказав Т. Шевченко про роман і навіть те, що сказав сам письменник своїм романом. Тепер важливо лише те, що сказано фільмом. Важливо, як говорив Шукшин, що з нами відбувається. Маємо духовний результат зусиль великого колективу, де видно вже не тільки те, що автори фільму намагалися на суд глядача представити, а й те, що вони самі собою представляють. Згадаймо четверту серію, де невідомо для чого роздуто порнографічну сцену, вульгарно (як і все інше у фільмі) намагаючись її естетизувати.

У телесеріалі «Чорна рада» кіножиття України досягло нарешті граничної межі самоідентифікації.

...це повість, яку дурень розповів йому, чи сміх, чи сльози — крок до раю. Багато фальші там, порожніх слів, а глузду геть не вистачає.

Мольєр

Ніяково і прикро висловлювати огиду до того, на що покладають останні надії ошукані глядачі. Заведено лежачих не бити, як і не говорити погано про мертвих. Тут справедливий заклик «не стріляйте в музикантів, вони грають, як можуть». Але ж інших дійових осіб ганебної акції, тих, «заслугою» кого є народження подібних кінопотвор, їм батьків, заступника міністра культури Ганну Чміль і директора кіностудії імені О. Довженка академіка Миколу Машенка ніхто не наслідиться назвати недоумкуватими. Так у чому ж справа? А в тому, що є основним пафосом статті. У тому, що в діях чиновників (не втомлююсь повторювати) проглядає певна, свідомо визначена отими самими злочинними силами, послідовність — паплюження мистецтва як показника духовного здоров'я народу і використання

його як дійового інструменту спотворення громадської свідомості. До цієї ситуації підходить думка, яка прозвучала на форумі Конгресу української інтелігенції про те, що такі дії служать стратегічному курсу на знищення української нації.

Нещодавно я був очевидцем того, як у новоствореній кіноредакції Державної телерадіокомпанії головним редактором була призначена і працює жінка, яка колись закінчила два курси педінституту і більше ніякої освіти, тим паче ніякого досвіду роботи в мистецтві не має. У цей самий час, там же, без будь-яких пояснень звільнено людину з відповідною освітою і величезним досвідом творчої роботи в кіно. І після цього ми дивуємося шаленій результативності роботи преси, кіно, телебачення в тих процесах, про які Ліна Костенко сказала: «Буквально на очах відбувається варваризація суспільства». Хіба цього ніхто не бачить?

Відомий російський актор Юрій Соломін після того, як побував у кріслі міністра культури Росії, сказав: «За той час, коли я був «бюрократом», переконався у тому, що переважна більшість нашої номенклатури культурою не цікавиться». Якщо його українські колеги цього не говорили, то тільки тому, що в нас нею не цікавиться ніхто.

Актори краще за інших знають, що короля грає оточення. Сьогоднішній міністр культури і мистецтв Богдан Ступка — активно діючий актор, тобто, на щастя для глядача, не полишає сцени і знімального майданчика. Це значить, що з поважних причин крісло міністра часом пустує. А це вже радість не для глядача, а для того оточення, яке в таких випадках грає не короля, а «в короля».

Робочий момент зйомок фільму «Перевірено, мін немає»

В Україні уже разів шість підряд майже щороку змінюється «король», міністр культури, а його «свита», чиновники, які за своїм призначенням повинні бути рушійною силою апарату відомства і відповідати за результати своєї роботи, тобто за розвал культури (адже не за високі досягнення в роботі Міністерства звільняється їх керівник), якраз вони залишаються в основному на своїх місцях. Кожному новому міністру, особливо тому, який не має досвіду організаційної роботи, треба час для вивчення ситуації, для того, щоб ужитися в нову для нього справу. А якщо він ще й відволікається на власну творчу роботу, то його помічники й заступники, які неодноразово «праведним служінням» Мистецтву забезпечували своїм попереднім шефам звільнення з роботи, саме вони залишаються не тільки безкарними, але й без догляду. А миші, як відомо, за відсутності kota не стільки їдять, скільки псують.

Дивовижний хист Богдана Ступки демонструвати талант і в хороших виставах, і в поганих не зраджує йому і

но, і на українській землі народилися не тільки Тарас Шевченко, Микола Гоголь, Олександр Довженко, Ліна Костенко... Інакше звідки б набралось стільки виродків, що становлять згадані кланово-олігархічні об'єднання та інші кримінальні угруповання, і їх по-сіпак різного калібру? Не випадково два видатні сини українського народу, живучи в різних століттях, сказали майже одне і те ж:

«Народе без пуття, без честі, без поваги».

Пантелеймон Куліш.

Середина XIX століття.

«Ми народ другорядний, дурний і нікчемний».

Олександр Довженко.

Середина XX століття.

А перечитайте Тараса Шевченка, його «І мертвим, і живим, і ненародженим...».

Визнаю можливі заперечення пана Анатолія Погрібного, що такі наші самохарактеристики означають «успіх методи поневолювача, торжество його мети вбити нашу самоповагу, спаралі-

сінько порушувати закон, наживатися, гондлюючи чужими фільмами або здаючи в оренду величезні площі державної студії та техніку. За однією й тією ж схемою розкладається і розвалюється держава на всіх рівнях і в усіх галузях.

Думаю, для того, щоб красти мільйони, обманюючи весь народ, треба бути таким же безсовісним, як і в тому випадку, коли крадеш копійки у своїх товаришів, колег-режисерів. Формула одна і та ж: «І пси під столом їдять крихти у дітей» (Євангеліє від Марка).

Слова Маніфесту української інтелігенції, констатуючи страшне становище в державі, апелюють до чутливої душі інтелігенції з закликом об'єднатися для порятунку України та її народу. А вона, інтелігенція, надія нації, все частіше суне в політику, в чиновництво, у владні структури.

Задовго до сьогодишньої деміфологізації влади ставлення Юрія Семеновича до чиновників вкладалося в коротку фразу, що дорівнювала характеристиці О. Довженка свого батька: «Не любив начальство». Не любив, і все.

Яскрава творча особистість не може бути в ролі чиновника: ні О. Довженко, ні С. Параджанов, ні Л. Биков, ні І. Миколайчук, ні К. Муратова. Щоправда, відомі рідкісні випадки, які суперечать цьому. Наприклад, видатний письменник Андре Мальро був авторитетним і вправним міністром культури Франції часів де Голя. Та винятки, як відомо, підтверджують правило. І Юрій Семенович також не ліз ні в секретарі, ні в директори, ні в чиновництво... Начальство платило йому тією ж монетою і врешті-решт позбавило можливості працювати.

А сьогодні деякі представники творчих професій у нас, у тому числі люди високої творчої вдачі, легко і ледве не масово погоджуються на адміністративні посади (директор театру, директор кіностудії, начальник управління культури, голова держкомітету, міністр...) Це наче про них:

Аж потіють, та товпляться,

тепер (тричі сплюнемо через ліве плече). Коротке перебування в незвичній для нього ролі міністра вже ознаменувалося радісною подією в культурному житті Києва.

Прем'єра в театрі імені І. Франка вистави «Брат Чичиков» (інсценізація поеми М. Гоголя «Мертві душі», режисер Олександр Дзекун) може сколихнути відродження найістотніших тенденцій розвитку духовної культури, започаткованих Лесем Курбасом. Однак ідилічна гармонія не триває довше однієї прекрасної миті, і згідно з діалектикою реальності хтось розраховується за щедрість долі. Світ єдиний, суцільний: тут дають, там відбирають. Везе театру — не щастить кінематографу. Ні на лідерів з числа чесних, безкомпромісних митців, ні на чиновників. Як справедливо писала «Літературна Україна»: «Український кінематограф віддано на поталу невігласам і рекетирам». Один лише приклад. Автор цих рядків віддав шість років життя судовим тяганинам, позиваючись з чиновниками Міністерства культури, які безпardonно порушують Закон «Про авторське право...» і безсоромно обманюють митців, тобто тих, на чий ший сидять. В результаті безкінечних засідань суди нашої держави усіх рівнів, у тому числі і Верховний, довели, що ті, в чиїх руках кінематограф України, — правопорушники. І що ж? Усі ці невтомні трутні культури не тільки сидять на своїх місцях, а й спокійнісінько продовжують чинити беззаконня.

Отже, наші нещастя ще і в тому, що ми живемо в такому правовому полі, де злочинці в битвах із законом лише загартовуються, як сталь, і стають ще недосяжнішими для правосуддя.

Це черговий докір правлячій еліті. У кожного народу, навіть у того, який не мав своїх Гете, Бетховена, Гегеля, були свої гітлери й геббельси. Очевид-

Кадри з фільму «Перевірено, мін немає»

зувати волю». Та згоден і з тим, що мета тих, хто їх проголошув, лікувально-виховна, як у І. Франка: «Я не люблю її з надмірної любові». Але не згоден з іншим. З тим, що не треба їх проголошувати зовсім. Певен, без нагадування таких убивчих самохарактеристик мета поневолювача буде досягнута ще легше, ще швидше і всеохоплююче.

Не можна уявити собі, що при Ю. Лисенку, В. Івченку, В. Іванову слова Ліни Костенко були б, як сьогодні, голо-сом волаючого в пустелі. Ще тяжче припустити, що при Олександрі Довженку міг би чиновник або, ще гірше, — режисер, який став чиновником, спокійні-

Щоб то ближче стати
Коло самих: може, вдарять
Або дулю дати
Благословлять: хоч маленьку,
Хоч півдулі...

Т. Шевченко «Сон»

І благословляють, і дають. Фільмів нема, зате звань не перерахувати: і народних, і лауреатів, і академіків...

Це вважається, очевидно, підтримкою митців. Насправді ж, відчіпне оковамилювання, аби приховати відсутність політики в галузі мистецтва. А для «обраних» такі щедроти — найгірша послуга, а саме: заохочення в їх ілюзіях, потурання у манії величч. В результаті все

це створює в мистецтві умови для його загибелі, іншими словами, здійснюється мета поневолювача.

Звичайно, за цю ласку від «генералісимусів» вимагається постійна готовність публічно перекліпати свою ганебну безпринципність, і після того, як перед телекамерою агітував за одного кандидата, треба вміти без будь-яких пояснень помінати свою позицію на протилежну і пропагувати вже його супротивника, який переміг. Хоча перемога кандидата, його сила і є поясненням поведінки запалдливого творця-чиновника. І це не виняток, не простий конфуз. Це одна з основних причин нашої трагедії. Це глибинний вияв нашої ментальності, яку В'ячеслав Липинський визначив словом «хамство» у біблійному значенні: «Погорда до батька, коли він слабкий, натомисть рабство у чужого, коли він сильний.. Яфет любив батька... Хам шанує тільки силу». На думку В. Липинського, неприборкане хамство — прикмета людей, які живуть на українській землі, — не давало утворити Українську державу.

Можливо, помилявся справжній патріот України, учений, дослідник її історії і культури? Якби ж так! А то для чого в такому випадку Тарас Шевченко стрясав би повітря: «Схаменіться, недолюди! Діти юродиві! Подивіться на рай тихий, на свою країну, полюбіте щирим серцем Велику руїну...»

Як сказав інший мислитель, не український, з іншого приводу: «Це ж скільки повинно було накопичитися одвічних відчужень, щоб так спотворити основний, мимовільний, первинний відгук національного організму на встромлений у тіло шпичак?».

Постає німе запитання. На що сподіватися?

У тяжкому стані повної зневіри я завжди повертаюсь подумки до тих, що винесли тяжчі випробування, ніж ми, і зберегли душу в готовності до служіння невмирущим цінностям і філософськи сприймати життя. Зокрема згадую слова Юрія Семеновича Лисенка, які не піддаються науковому спростуванню: «Сяке-такє се ля ві».

Згадаймо найпершу роботу режисера в кіно — екранізацію оповідання І. Франка «Ріпник».

«Кращого драматургічного матеріалу я більше не мав, — говорив Юрій Семенович. — У самій першооснові було закладено багато сердечності й драматизму».

Зверніть увагу на те, що матеріал про складну людську природу схиляв до висвітлення скоріше темних сторін життя. Але режисер підкреслював, в першу чергу, сердечність. Це в той час, коли самого Юрія Семеновича як типового інтелігента саме такі особливості робили вразливим у побутово-кіношній метушні, беззахисним перед чиновниками і перед тими силами, з яких потім рекрутувалися злочинні угруповання.

Усі явища нашого життя мають той морально-психологічний аспект, який досліджується мистецтвом. Та можливим це, очевидно, буде в майбутньому, коли мистецтво перестане слугувати темним силам нинішнього лихоліття.

А поки що нам треба частіше звертатися до історії, звирати свої помисли з досягненнями народної моралі і думками класичного мистецтва.

Наведена на початку статті цитата М. Бердяєва має таке продовження: «В націю входять не тільки людські покоління, а також каміння церков, палаців і садиб, могильні плити, старі рукописи й книги. І щоб уловити волю нації, треба почути голос каміння, прочитати зотлілі сторінки». Додамо: «І передивитися по-жухлі кінострічки».

Нагадаю, перший фільм Юрія Семеновича називається «Якби каміння говорило».

Якщо вірити психоаналізу, нічого випадкового не буває.

Юрій ЛЯШЕНКО,
кінорежисер

Шановна редакції газети «Слово Просвіти»!

Ми, просвітяни, вчителі, бібліотекарі м. Кroleвця Сумської області прочитали статтю шановного кінорежисера, професора Юрія Ілленка, обговорили її і гаряче підтримуємо його пропозиції, його обґрунтований оптимізм у справі порятунку рідної мови. Під час обговорення виявилось, що не всі, навіть близькі до «Просвіти» українці розуміють проблему виховання повноцінної української людини як необхідного суб'єкта повноцінної національної еліти. Вони підкреслюють лише проблему виживання, яка у наших краях є справді дуже гострою, що навіть здатна закрити собою всі інші проблеми.

Саме тому необхідна оця пропонована митцем Юрієм Ілленком піар-акція, яка сколихне наше напівсонне суспільство, дасть йому необхідні знання і духовні сили, об'єднає і згуртує нас. І тоді лиш почнеться розквіт рідної України.

Підтримуємо, вболіваємо. Уважно слідкуватимемо за повідомленнями газети на цю тему.

Лист підписали 36 кролівчан 16 серпня 2000 року.

Державна мова — категорія політична та економічна

З приходом Володимира Путіна до влади Росія активізувала свою імперську зовнішньополітичну діяльність. Україна через своє вигідне геополітичне розташування є найбільш пріоритетною територією для північно-східного сусіда, що не бажає втратити над нею контроль, як це сталося з країнами Балтії.

Тому однією з тем, до яких сьогодні привернута увага засобів масової інформації в Росії і в Україні, стала тема, пов'язана з мовним питанням.

Одним із найактивніших антиукраїнських ЗМІ є московська «Независимая газета». Її число 6 від 28.06.2000 року майже наполовину заповнене антиукраїнськими публікаціями. Так, директор російського фонду «Новая Евразия» Д. Алексєєв у статті «...Плюс психологический фактор» відкрито дає цілу низку рекомендацій, як треба діяти, щоб досягти потрібних Росії політичних результатів в Україні, серед них рекомендації щодо використання мовного фактора в її інформаційному просторі, беручи до уваги доброзичливість та довірливість українського загалу, до того ж, підготовленого радянським режимом для подальшого зомбування.

«Во Львові створені отряды украинизации» — під таким заголовком «Комсомольская правда» (2000. — 19.07. — С. 4) помістила публікацію, яка розпочинається словами: «Обережно, русифіковано! Московська отрута!» — наклейки з такими надписами, украшенні ще і черепом з кістками, появились во Львові на некоторых газетных киосках, в магазинах, заведениях общепита. Часть лвовчан восприняла их как чью-то шутку, иные увидели в этом провокацию».

У матеріалі «Русские во Львове как евреи» (Коммерсантъ. — 2000. — 21.07. — С. 7) зазначається, що «местные жители в беседах с «Ъ» припомнили, что подобным образом во время войны фашисты и их пособники на оккупированной территории метили дома, где проживали евреи, чтобы не ошибиться при погромах. Кроме наклеивания «черных меток», украинские националисты настойчиво предлагают «всем и везде слушать и смотреть исключительно украиноязычные произведения». Они также

ложительного решения по этим требованиям, сложить полномочия, признав тем самым свою неспособность «обеспечить соблюдение прав граждан и выполнение Конституции Украины в интересах жителей Луганской области».

З давніх-давен населення східних областей України розмовляло російською, пише автор публікації «Насильно мил не будешь» (Известия. — 2000. — 25.07. — С. 12). Це Крим, Одеса, Миколаїв, Херсон, Запоріжжя, Дніпропетровськ і навіть Київ. «Перевод многих школ на украиноязычное обучение, — вважає автор, — стал трагедией для многих учителей, старых и опытных, особенно преподавателей русского языка и литературы. Эти люди за несколько лет до пенсии остались без работы. Ради чего их обидели? Ради того, чтобы в Украине не говорили на украинской мове? Но ведь язык указом президента не введешь. Все-таки бесконечно был прав К. Паустовский, когда написал: «Украинские националисты — злейшие враги своего народа».

Нещодавно з приводу порушення прав російськомовного населення в Україні заявили публічно Надзвичайний і Повноважний посол Російської Федерації в Україні І. Абоїмов та Держдума Росії, яка в документі підкреслила, що після ратифікації Договору про друж-

коленнями», пытаєсь возвести непреодолимую стену духовного отчуждения братских народов. Российские парламентарии обратились к президенту России В. Путину с просьбой поручить МИД РФ в соответствии со ст. 33 Федерального закона РФ «О международных договорах РФ» подготовить предложение о принятии необходимых мер в связи «с недобросовестным выполнением Украиной Договора о дружбе, сотрудничестве и партнерстве между РФ и Украиной».

Мовне питання, підняте ЗМІ і офіційними органами в Росії, викликало своєрідну реакцію в Україні. Останніми днями ЗМІ Росії (не всі, але чимало) аж захилинаються від гніву. Нібито в Україні душать російську мову! «Певні політичні сили із завзяттям, гідним кращого застосування, нагнітають атмосферу ворожості в українсько-російських взаєминах, — констатується у статті «Мовне питання» (Сільські вісті. — 2000. — 27.07. — С. 2). — Причому не гребують ні інсинуаціями, ні підтасовками фактів, ні відвертою брехнею. Нехай би тільки в Росії — то річ зрозуміла, для «старших братів», як поштиво йменують себе російські шовіністи, незалежна Україна — мов сіль в оці. Але й у нашій Батьківщині, — зауважує автор, — деякі ЗМІ поводяться таким самим чином, викликаючи у світ нетактовні, безапеляційні, спекулятивні, а то й агресивні публікації, від яких нічого, крім шкоди, немає».

Так, «Крымское время» (2000. — 21.07. — С. 2) пише, що головне досягнення нинішнього українського Уряду реформаторів — новий виток війни з російською мовою. І львівські націоналісти «весь этот беспорядок не сами придумали, они просто верно поняли сигналы «борцов за ридну мову» из ющенковского правительства. Те едва в свои кабинеты вселились, как уже заговорили о засилье «недержавной мовы». Полгода работы — и вот у нас в стране уже погромы начались. Пока в кафе. Что-то дальше будет?»

Або, коментуючи виступи українських журналістів по телебаченню щодо виваженого підходу до мовного питання, «Крымское время» (2000. — 18.07. — С. 3) висловлюється щодо одного з них: «...Я обратила внимание на поведение человека, представляющего «державную позицию» в студии. Он вел себя весьма напористо, уверенно, этак несколько снисходя до аудитории, — он говорил как человек, за спиной которого стоят пан Жулинский, Драч и вся государственная репрессивная машина».

Харківська газета «Время» (2000. — 25.07. — С. 2) засудила обласний УНР за прийняту заяву на захист державної мови: «Принятое харьковской организацией УНР заявление не отличается тактичностью и уважением к представителям других национальностей. Больше того, оно ведет к разжиганию в регионе межнациональной розни и провоцирует напряженность между русскими и украинцами».

Ряд російськомовних регіональних газет в Україні свої шпальти охоче надають виступам представників шовіністичних товариств, які обстоюють надання російській мові статусу державної.

Лідери луганських товариств Російського руху України А. Аментьев, Російської общини області В. Лузганов, товариства «Русь» ім. В. Даля Т. Свиридова, національно-культурного товариства «Дагестан» І. Ісаев, обласного союзу поляків «Полонез» В. Кочетова-Турицька та інші в заяві, надрукованій в «Луганській правді» (2000. — 15.07. — С. 2), відзначають, що події, які розгорталися нині в Україні, викликають тривогу. З метою відволікти увагу суспільства від економічних і соціальних проблем деякі

PR-ВІЙНА

ПРОДОВЖУЄТЬСЯ

намереваються проводити совместные рейды вместе с милицией и налагать штрафы в соответствии с постановлением Львовского горсовета «О защите звуковой среды в городе Львове». Про «культурный геноцид» у Львові пише і «Независимая газета» (2000. — 18.07. — С. 5), де «русские — это одичавшие украинцы», на думку місцевих жителів. Але «левые защищают русский язык», повідомляє газета «Известия — Украина» (2000. — 29.07. — С. 2):

«Около 200 представителей общественных организаций, Социалистической и Коммунистической партий Украины и Союза русских общин Луганской области пикетировали здание облгосадминистрации. Участники акции протестовали, в частности, против бездействия депутатов в области социальной защиты населения и требовали предоставления русскому языку официального статуса. Пикетчики также потребовали от депутатов облсовета выразить протест против «националистического разгула в западных областях страны», а от правительства — принятия решительных мер по пресечению нарушений Конституции в части гарантий свободного развития и использования русского языка. Они настаивали на введении русского языка как официального на территории Луганской области наряду с украинским. В обращении содержится призыв к депутатам, в случае непринятия по-

бу, співробітництво і партнерство між РФ і Україною «ожидаемого перелома в укреплении и развитии взаимовыгодного сотрудничества между нашими государствами не произошло» (Независимая газета, — 2000. — 21.07. — С. 5).

Газета «популярно» роз'яснює основні положення заяви Держдуми: «Украинская сторона демонстративно провоцирует напряженность в российско-украинских отношениях, и прежде всего это проявляется в сфере межнациональных отношений, затрагивающих интересы миллионов людей». Планомірне скорочення кількості шкіл і класов с преподаванием на русском языке, интенсивное вытеснение русского языка из информационного пространства Украины, игнорирование интересов и законных прав более половины населения страны, которая считает русский язык своим родным языком, — все это, по мнению российских парламентариев, не соответствует не только обязательствам Украины в рамках двусторонних договоренностей, но и европейским конвенциям и хартиям в области защиты прав и основных свобод человека, а также Международной конвенции о ликвидации всех форм расовой дискриминации. В связи с этим Госдума считает, что органы государственной власти и крайненационалистические силы Украины взяли на себя большую ответственность «перед нашей историей, будущими по-

сили розпалюють міжнаціональну ворожнечу. Так, 29 травня ц. р. у Дніпропетровську здійснено замах на активіста Російського руху України, голову Російської общини м. Дніпропетровська В. Трухова. Ситуація у Львові на тлі бездіяльності властей України може мати погані наслідки. Пожежу міжетнічного конфлікту націонал-радикали погрожують перекинути на всю територію України. Дійшло це і до Луганська. Так, 27 червня ц. р. група націонал-радикалів пікетувала будинок облради з вимогою відставки голови ОДА. Причина — публікація в газеті «Комсомольская правда» в Україні» (передрук — у луганській газеті «Ижица») статті О. Єфремова «Жители Донбасса виноваты в том, что думают на родном языке». Ця стаття виважена, відображає національну і мовну ситуацію в регіоні, а також стурбованість київських властей, які намагаються адмінзаходами розкрутити новий виток українізації. Але навіть вона викликала неприйняття з боку луганських «ура-патріотів». Усі названі організації, зазначається в заяві, з повагою ставляться до української мови, культури і проводять реальну роботу з утвердження взаємоповаги. Але ніхто не примусить їх мовчати, коли російська мова і культура зазнають гоніння.

«Интердвижение Донбасса» та «Славянская партия» наполягають, щоб на території області російській мові надати статусу другої державної. І сесія міської ради внесла це питання до порядку денного. А один із київських телевізійних каналів повідомив, що не тільки в Донецькій, але і в Луганській, і навіть в Дніпропетровській області громадськість нібито незадоволена з приводу утиску російської мови («Зоря». — 2000. — 15.07. — С. 2).

У редакції газети «Крымская правда» (2000. — 19.07. — С. 1) відбулася прес-конференція лідера Слов'янської партії О. Базилюка. На ній він, зокрема, заявив, що Слов'янська партія має намір звернутися до Президента України з вимогою вивести зі складу керівництва країною людей, які розпалюють національну та міжрегіональну ворожнечу. Це — міністр закордонних справ Б. Тарасюк, віце-прем'єр М. Жулинський, «на-

чальник» інформаційного простору І. Драч та ін. За словами О. Базилюка, саме життя сьогодні диктує необхідність активізації зусиль на підтримку російської мови, яка переслідується. Тому Слов'янська партія виступила одним з ініціаторів проведення в Україні референдуму про надання російській мові в Україні статусу державної.

Безперечно, шовіністичний шабаш не був би таким видимим без підтримки ряду регіональних владних структур та їх керівників.

Як говориться у заяві Луганської обласної організації Українського Народного Руху, «голова облдержадміністрації Олександр Єфремов публічно виступає проти державної мови в Донбасі, чим порушує ст. 10 Конституції України та Рішення Конституційного Суду України від 14.12.1999 року. Його заступник з політико-правових питань Євген Свіридов під час свого виступу на телебаченні ставив собі в заслугу «стримання української національної навали на Луганщину». Дружина Є. Свіридова ініціює публічне звернення деяких неукраїнських громадян з ревізією основних положень Конституції України. Це звернення широко рекламувалося в державних ЗМІ. З'явився ряд провокаційних публікацій, що розпалюють міжнаціональну ворожнечу» (Народна газета. — 2000. — 10.08—16.08. — С. 1).

Проте значна більшість регіональної і центральної преси, в тому числі і російськомовної, подає матеріали з питань мовної політики виважені і з державницьких позицій, негативно коментує ноти МЗС і заяви Держдуми Росії щодо «защиты прав российских соотечественников».

У публікації «Стара пісня, слизка — як заїжджена шина: про те, як страждає в Україні «меншина» (Свобода. — 2000. — 20.07. — С. 1) йдеться про різку і абсолютно необґрунтовану заяву по-

сла Росії в Україні І. Абоїмова, численні публікації у пресі та репортажі на ГРТ Н. Кондратюк про нібито утискування російської меншини в Україні та потурання таким антиросійським настроям з боку владних структур України. Адже ніяких фактів у російській сторони немає — лише чуточки та домісли: добре знайома «бита карта», яка не раз вже використовувалась Ро-

сією проти України. Разом з тим, «утискувана» меншість, підкреслює автор, має в Україні 2399 державних шкіл з російською мовою викладання, де навчається понад 31 відсоток усіх учнів. 55 відсотків бібліотечного фонду нашої держави становлять книжки російською мовою, майже 50 відсотків газет — російськомовні.

І це ще не все, продовжує «Свобода». Не менш цікаві цифри оприлюднив на недавній прес-конференції голова парламентського комітету з питань культури і духовності Л. Танюк. Ось ці цифри: у 1998 році в Україні видано українських книг утричі менше, ніж у 1930-му. На одну книгу, видану українською мовою, припадає 56 книг російською. І ще. Торік на одну людину в нашій державі видано менше однієї книжки...

З огляду на це Республіканська християнська партія вимагає відкласти Указ Президента «Про задоволення культурно-освітніх потреб громадян України російської національності» до того часу, коли в Україні відродиться функціонування української мови в усіх сферах державного і суспільного життя.

Тим часом Москва аж захлинається — не без допомоги, звісно, своїх емісарів в Україні — про утискування російськомовної меншини. Хоча утискувана насправді не вона, а українська більшість.

І що дивує, точніше обурює, у заявах російських політиків жодного слова немає про те, що у Москві, де живе близько 700 тисяч українців, немає жодної української школи, жодної української газети, жодного українського театру. Те ж саме характерно й для інших регіонів Росії, де, як писали свого часу ті ж «Известия», українські корені має близько 20 мільйонів чоловік населення. Політика расової дискримінації в Російській Федерації є явною. У Москві немає жодної української школи (на відміну від Риги, Тбілісі і Кишінева), українсько-

мовної радіопередачі, жодного українського театру, повідомляється у матеріалі «Московские украинцы пожаловались на свою жизнь» (Вечерние вести. — 2000. — 28.07. — С. 2). Куди тільки не зверталися керівники ради Товариства українців у Росії «Славутич», пише газета, але з боку московських владних структур не спостерігається ніяких зрушень. Хоча російський уряд зобов'язався виділяти кошти на духовне життя українських общин, далі паперу ці зобов'язання не пішли. І навіть приміщення для Українського культурного центру у Москві сьогодні доводиться орендувати за 500 тисяч американських доларів.

22 липня цього року представники Українського Народного Руху (УНР), Народного Руху України (НРУ), Конгресу української інтелігенції (КУІн), Української національної консервативної партії (УНКП), Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Т. Шевченка та новоствореної громадської організації «Україні — Єдину Помісну Православну Церкву» організували прес-конференцію.

Голова Товариства «Просвіта» П. Мовчан назвав міжнародною провокацією заяву Державної Думи Росії від 19 липня стосовно дискримінації та утиску російської мови в Україні, а звинувачення посла РФ в Україні І. Абоїмова щодо потурання львівської влади «антиросійській кампанії» — спробами повчати українців, як їм жити на своїй землі. Учасники прес-конференції вважають, що посол Росії І. Абоїмов має бути оголошений в Україні персоною нон-грата і висланий за межі нашої країни за втручання у її внутрішні справи. П. Мовчан наголосив, що посол дезінформує керівництво Російської Федерації щодо російськомовної ситуації в Україні і таким чином створює небезпечну ситуацію для україно-російських відносин. Між іншим, працюючи в Україні вже рік, І. Абоїмов не вивчив державної мови країни, в якій працює.

Отже, з позиції націонал-демократів, останні події в українсько-російських відносинах приводять до певних висновків. Як вважає голова Київського відділення КУІну, головний редактор «Вечірнього Києва» В. Карпенко, нинішні антиукраїнські демарші Москви, новий розіграш мовної карти є безсоромним і грубим втручанням у внутрішні справи суверенної незалежної держави, що суперечить нормам міжнародного права. Це по-перше.

По-друге, спекулятивні і безплідні звинувачення в неіснуючих порушеннях прав російської меншини у нашій державі покликані внести напруження у міждержавні відносини між двома сусідніми державами і аж ніяк не сприяють встановленню атмосфери взаємоповаги і взаємодовіри між ними.

По-третє, все це впливає із одвічної імперської, іншими словами — ворожого ставлення московських політичних кіл до України, і чекати чогось іншого від них не доводиться.

По-четверте, неадекватна реакція вищого керівництва України, яке звикло ламати шапку перед «старшим братом» і не дає рішучої відсічі московському нахабству, тільки заохочує антиукраїнські дії Москви.

І, нарешті, по-п'яте, Україні давно слід виробити власну стратегічну лінію у відносинах з Російською Федерацією, враховуючи історичний досвід і нинішні реалії, які доводять, що Москві ніколи вірити не можна. І тому не слід заглядати запоядливо в рота російським правителям, а проводити власну, зважену, незалежну зовнішню і внутрішню політику.

Олесь КОЗУЛЯ,
заступник голови Київського
Конгресу української інтелігенції

Шановна редакціє!

Проект Ю. Ілленка «PR — мовна війна» (число 7 «Слова Просвіти» за 2000 р.) витриманий у настільки яскравому постмодерністському стилі, що радієш: найкращі постмодерністи — шістдесятники. Поважне сусідство з іронічним, ділове — з веселим, провокативним, «прикольним». А детективна, інтригуюча кінцівка — це ж немов ще один поворот «Перверзій» Ю. Андруховича. А ідея з заміною звань «народний і заслужений» на «лицарів золотих літер» з фамільним гербом і спадковою земельною власністю — це ж знахідка для романів В. Кожелянка! А пункт 30 проекту (про Гімн) — явно маленька постмодерністська бомбочка, щоб трохи розрухати наше понуре суспільство, бо ж автор сценарію, знавець інформаційної епохи, дає собі звіт, що є тексти, які не вільно *перекодовувати*, бо із зміною коду змінюється *вся програма* (програма нації, закодована у «Ще не мерла...» чи «Заповіті»).

Отож сценарій Ю. Ілленка — це (в хорошому розумінні!) Гра. Кожний митець створений для Гри і цим уподібнений деміургові (скажімо, Крішні і його трансцендентальним іграм). І хоч для митця (як і для Вищої Сутності) Гра сама по собі самодостатня, цікаво — як він її переведе з віртуальності в реальність?

Тепер від жартів до справи. Сценарій виходить з того, що хтось (Хто? Мф? Концерн «Нафтогаз України»? Київський патріархат? Всеукраїнська єврейська конфедерація?) дасть автору повноваження — адміністративні, фінансові, законодавчі — для здійснення проекту. Тобто в самій основі сценарію — вже його плачевний фінал: похибку зроблено «на початку програмування». А саме:

— ніколи той різновид люмпена, якому ми дозволили прийти до влади в умовно незалежній Україні, нічого, ніде і нізачу для нашої мови (зміна статусу мови — зміна статусу культури — зміна статусу нації) не робитиме.

Ця публіка «добудовує» собі Україну як місце для власних гаражів, дач, саун, борделів і собак. Українцям і їх «лохівській» мові тут місця нема. Нас «не нада». Лише потужний громадський сплеск (як події у Львові), лише акції найрадикальнішого опору ще змусять україножерів щось затамити.

Коли на ігрове поле (в різних кутках України) вийде, умовно скажемо, Легіон Івана Гонти з бойовиків незгірш чеченських — отоді й почнеться та справжня велика Гра, правила якої диктуватимемо ми.

Ольга ВАЛОВСЬКА,
м. Вінниця

В творах Франка повно маємо прикладів, як народжується наново людина в людині, як прокидаються приспані життям, заколисані буденщиною щиро-людські почування. «Цілий чоловік», що живе повно, всіма сторонами людської, непокаліченої натури, — це ідеал нашого гуманіста, і він кожного благає бути «хоч хвиличку ним», отим цілим чоловіком...

С. Єфремов. «Історія українського письменства»

Величі і геніальності Івана Франка не можна виміряти ні численним цитуванням із хрестоматійних творів, які закарбувались у пам'яті багатьох поколінь, ні кількістю дисертацій, які захистили багато достойних учених мужів. Спадщина Івана Франка належить народу, нації, людству, вічності. До духовного храму Івана Франка можна тільки йти! Благословен, хто ступає на дорогу пізнання!

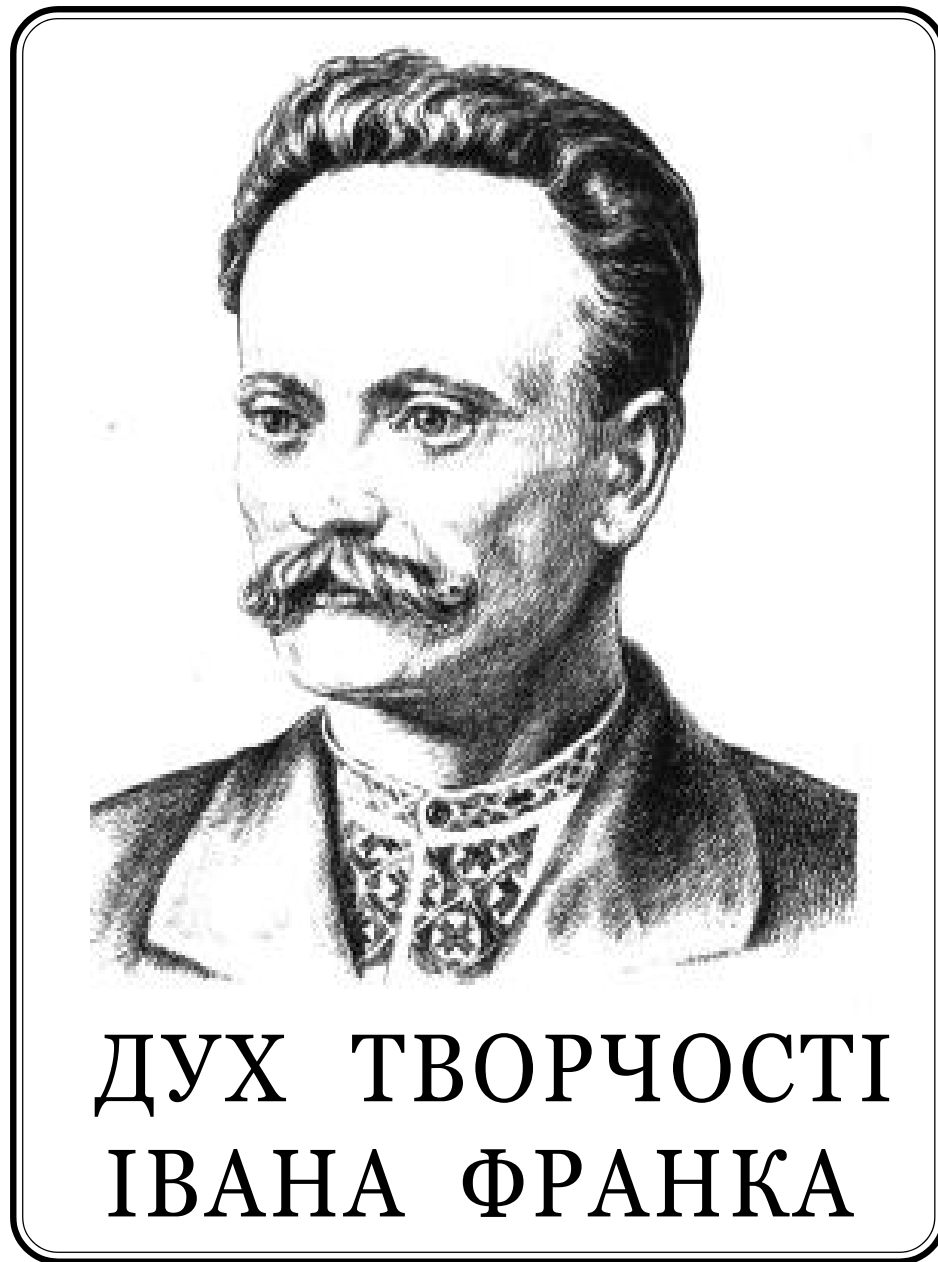
Нелегко сьогодні, у наш складний час, вести розмову, дискусію про феномен Івана Франка. Не беруся стверджувати напевне, але висловлю думку, що українська нація, у своїй переважній більшості, таки не знає у повному обсязі ні його справжньої величі, ні реальної геніальності. Та й творчий доробок теж знають далеко не всі.

У силу різних, у тому числі й соціальних обставин постать великого сина українського народу часто подавалася для широких верств населення якщо не в спотвореному, то у вульгаризованому світлі.

У чому ж полягала ця вульгаризація? В найпростішому — у незнанні, а часом і в малодоступності для широких читачьких кіл його доробку, а звідси — прийняття «на віру» дефініцій та визначень, зроблених відносно світогляду митця — творчих засад цього генія, філософських, естетичних, політичних тощо. І справа не тільки в тому, що ці визначення, оцінки були кваліфіковані, а в тому, що вони були суб'єктивними, часто припасованими до соціального глумлення плакатами.

Хто для масової аудиторії донедавна був Іван Франко? Для більшості — автор вірша «Каменярі», повістей «Борислав сміється» та «Захар Беркут», поем «Іван Вишеньський», «Мойсей»... Одне слово, він був тим Франком, якого вивчали у школі. Освіченіша публіка, безперечно, знала більше. Філологи знали і студії про Данте Аліґ'єрі, і про Тараса Шевченка, і перекладацьку спадщину, статті із психології творчості, про фольклор, народознавчі праці... Менше знали Франка-філософа, соціолога, дослідника християнського світу. І от, здавалось би, що завіса, із виходом 50-ти томів, спала. Будь-хто може читати і мати із того духовну втіху. Але де взяти такого читача, який би прочитав Івана Франка, скажімо, на такому рівні, як Франко читав Шевченка? Звичайно, що це справа дослідників та науковців, але й не тільки їхня. Є постійна потреба в тому, щоб розширювати, поглиблювати поле нашої свідомості, аналізувати, зіставляти, віднаходити контакти із тими світами, до яких торкалася мисль генія: бо сказано «Ви — сіль землі...»

Джерело, яке не зміліє із плином часу, — криниця Івана Франка. І кожна людина, яка претендує на звання українця, інтелігента, а то й просто — грамотної, думуючої людини, повинна мати перед своїм духовним зором не мертвих ідолів, а живе втілення духовної сутності світильників рідної землі. Така людина у Франковому розумінні і була отим «цілим чоловіком»! Але чи тільки така? Потрібно додавати іще дуже багато чеснот і якостей, щоб побачити більш-менш повний образ цієї людини! Не раз Іван Франко у своїх творах звертається до імен великих, якими засіяні обрії людства. Йдеться про увагу до особи, про непересічність, навіть геніальну природу людини... Часто йдеться про такі особистості, які несли в собі «скорботу всіх

ДУХ ТВОРЧОСТІ ІВАНА ФРАНКА

людських бід», які переймалися громадською скорботою життя, віддавали своє життя служінню своєму народу, були борцями, мучениками за ідею:

*Христос, бичами зічений, криваві
Терни в волосся, хрест свій приволік;
В руках, ногах від гвоздів діри ржаві,
Стоїть і шепче: «Ось я, чоловік!».*

Постійна, напружена, зосереджена дума над складним життям людей, над сирітською долею людини у світі, над людськими злиднями і світом ловців і визискувачів — навіть у духовній сфері — розуміння невідворотної драматичності життя, «дантівського» метання і поневіряння людського духу по пеклу життя і часто благословення життя як такого (із його мудрими основами), замишування, гарячка до боротьби за справедливість, любов людська, справжність вчинків і почуттів — ось далеко не повний перелік того, що хвилювало Івана Франка в людині. А ще ж була і перейнятість за людське в людині, і віра, і зневіра, і думка про марноту боротьби та змагань.

Знання про одвічну природу (включаючи і суспільну) зла, точне означення його інституцій, небуденна бентега, порив до ідеалу змогли народити такий твір, як «Замість пролога» (*Вічний революціонер...*). Характеристика, діагностика світу, контраст — з одного боку, з другого — індивідуальність, Творець, «цілий чоловік»... Світ, як носій вічних, застиглих, але живущих суспільних форм! Прочитайте дослідження Івана Франка «Пісня про Правду і Неправду» у т. 43, с. 280 або статтю «Піснь о світь». А кому забагато, то хоча б 66-й сонет В. Шекспіра.

Воістину, як говорив новітній філософ: «Завоювати собі право на створення нових цінностей — це найтяжча із праць».

Щоправда, у Франковому розумінні людина має значно привабливіший, багатовимірніший зміст.

У передньому слові до видання — Шевченко Т. Г. «Перебендя», Львів, 1889 рік, — Іван Франко пише: «Індивіду-

альність поета стала найвищою властю, вилонювалась з усіх правил і границь суспільних, поезія стала вітхненням, ясновидінням, чимось божеським і безсмертним...» І далі: «Він нещасний нещастям свого народу, цілого народу; як одиниця вибрана, він непомірно сильніше відчуває радість й болі, ніж кожний чоловік; він заступник народу, терпить за весь народ...» (Т. 27, с. 290).

Що й говорити, Іван Франко із тих творців, які запрягали себе в ярмо непосильної роботи, мали найглибшу міру самоусвідомлення, але ніколи не опускалися до спрощеного розуміння творчості, боротьби і перипетій життя.

Очисним вогнем віс від його творчості, від Людини-творця, катарсисом — очищенням перед ідеалами, боротьбою за людину в людині, часто (як уже згадувалося) через ходіння духу по пеклу життя. Та є й інший Франко, про якого писав М. Коцюбинський: «У Франка є прекрасна річ — лірична драма «Зів'яле листя». Се такі легкі, ніжні вірші, з такою широкою гаммою чувства і розуміння душі людської, що, читаючи, їх, не знаєш, кому оддати перевагу: чи поетові боротьби, чи поетові-лірикові, співцеві кохання і настроїв...» А твори для дітей — золота сторінка у творчості генія!

*«Книги подобні сунт глоубинь
морстѣй, во ню же порынающе
бысер выносят дорогой».*

«Ізмагд», Слово Єфрема Сіріна

Пригадуються не такі вже й далекі часи, коли оці слова у Франковій інтерпретації висіли на стінах аудиторій та у школах... Але рідко хто навіть серед студентів-філологів знав джерело їхнього походження:

*Книги — морська глибина,
Хто в них пірне аж до дна,
Той, хоч і труду мав досить,
Дивні перли виносить.*

Звісно, що це аж ніяк не применшує генія! Це ще одне потвердження тому, як оживають під пером творця улюб-

лені старі теми. Таких прикладів може бути дуже багато. Дослідження християнського світу, із усіма його розгалуженнями у найкращому розумінні цих слів, книжна грамота, усна традиція — зафіксована і не зафіксована — постійно перебували в колі зацікавлень Івана Франка.

Літописи, патерики, Біблія і те, що не ввійшло до цієї книги, а мало народну, неунормовану, сретичну (імажиністичну) свідомість, античний світ, індійські пам'ятки, арабські, майже всі пам'ятки вітчизняної культури були всебічно проаналізовані Іваном Франком. Найвищої оцінки заслуговують дослідження «Іван Вишеньський і його твори» та «Варлаам і Йосаф. Старохристиянський духовний роман і його літературна історія», які прослідковують зв'язки цих творів із культурами світу і дають нам панораму такої інтелектуальної напруги, якій може позздрити найосвіченіша особистість. Найглибшими знаннями, аналітичністю, науковістю позначені його «Студії над українськими народними піснями». А праці із психології творчості заслуговують на те, щоб сучасні творці їх ніколи не приймали із своїх столів. Геній Івана Франка сягав дна цивілізацій, глибоко знав корені культур і експериментальну філософію та психологію нового часу. Він був отим «вістуном», який передбачив на багато років наперед і розвиток літературних течій, і вказав на особистості, які уже в наш час привернули до себе увагу європейської і світової мислі... Свого часу він перекладав їхні твори і ознайомлював із їхньою творчістю наші освічені верстви.

«Нема, певне, тієї ділянки літературної, до якої б не доклав Франко рук своїх, якої б не збагатив своєю працею. І скрізь він визначався яскравим талантом та кипучим темпераментом, скрізь ставив рідний народ підставою своєї діяльності, добро народне — метою, розум, науку — шляхом до мети».

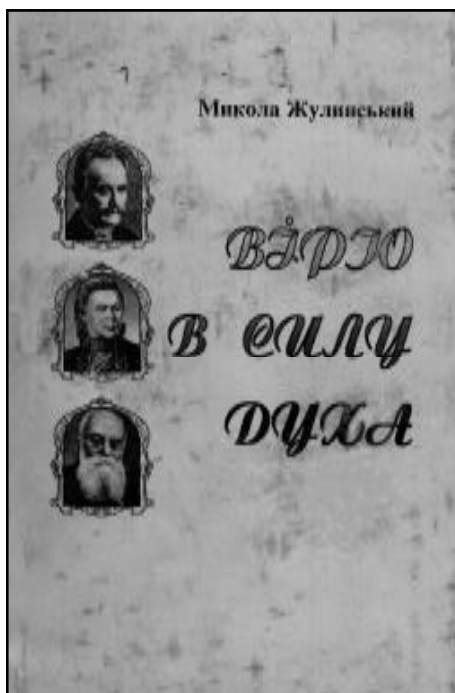
Ця оцінка Франкової діяльності С. Єфремовим не залишається порожньою цитатою для того, хто заглибиться у безмежний всесвіт творчості генія. Вона буде — Правдою. Як правда й те, що багато сторінок статей Івана Франка (особливо про мистецтво і літературу) мають найвищий філософський та культурологічний зміст із посиланнями на джерела різних часів і народів, що не кожна людина здатна їх осмислити. У своїх оцінках творчості сучасників та пам'яток письменства взагалі Іван Франко дотримувався постулату, який називався Правдою. (Ця категорія у його творчості не така й проста, як здається на перший погляд. Вона заслуговує на окреме дослідження.) Зауважимо тільки про безкомпромісну позицію митця в своїх оцінках. Велике захоплення, скажімо, у нього викликали переклади Пантелеймоном Кулішем Святого Письма (зокрема Книги Іова). Тут він називає його і «першою річовою звіздою» і говорить про те, що мова перекладу така, «як вода джеркоче по камінню».

А були й інші оцінки, де Франко вказував і на хиби у творчості П. Куліша.

Неоднозначні оцінки Франком творчості І. Тургенєва. Від захоплення його «Записками мисливця» до неприйняття «несправжності» образів у романі «Нова»... Іван Франко мав свою позицію, своє естетичне і етичне розуміння проблем творчості.

Тому й говоримо, що треба докласти багато колективних зусиль, «досить трудно», щоб добути «дивні перли» із Франкових джерел. Для того потрібна ота «самостійна, розумна праця...», про яку писав великий Франко у статті «Література, її завдання і найважливіші віхи»: «Всяка самостійність не там, де більше крику, а там, де більше самостійної розумної праці; а де має бути бесіда про таку працю в повнім значенні слова, там треба вперед добути собі повну свободу політичну і суспільну, без котрої й праця свободна та широка — зовсім неможлива».

Василь ОСАДЧИЙ

«Вірю в силу духа» — так називається книга статей відомого в Україні і далеко за її межами літературознавця, доктора філологічних наук, професора, академіка НАН України Миколи Жулинського, яка вийшла у видавництві «Медіа» у м. Луцьку.

У цій книзі автор досліджує творчість геніїв української нації, чий імена вписані золотими літерами в історію літератури, історичну науку і ширше — в історію боротьби за національні ідеали, національне самоусвідомлення і традиції, за ту одвічну мрію, яка сьогодні називається Незалежністю.

Микола Григорович прослідковує у своїх статтях непросту еволюцію політичних поглядів духовних світочів у зв'язку із творчістю (часто із психологією творчості). Автор акцентує нашу увагу на проблемі «політик — митець — людина» і переконливо доводить взаємозалежність цих понять.

Статті у своїй основі позначені очисним (від недавнього, вульгарно-соціологічного) розумінням проблеми та інтелектуальним, пошуковим змістом. Спокійне, вдумливе, виражене розмірковування, науковість, бездоганне знання соціального тла, громадської і політичної діяльності великих митців, помножене на проникнення у лабораторію творчості, — ось ті критерії, якими послуговується автор.

Тут можна говорити і про зроблені вченим наголоси, про які або замовчували, або говорили ввіголоса... Йдеться про: «Обов'язок національної інтелігенції, інтелектуальної еліти нації — пробуджувати почуття національної гідності, формувати історичну й політичну свідомість українців, визначати національні інтереси й пріоритети, зберігати національну ідентичність і духовно, й морально консолідувати націю».

Складається враження, що небадужа думка автора хоче вибирати всі ті живі зерна, посіяні Великими Січачами у благодатну ріллю на полі національних змагань.

У статтях Миколи Жулинського є і прямий зв'язок із сьогодишнім політичним життям в Україні. Аналізуючи ідейні переконання Івана Франка, він пише: «Хіба тоталітарна більшовицька «народна держава» не відчужила духов-

но від рідної нації мільйони українців, які потрапили в тенета комуністичної ідеології, захопилися «широкими «вселюдськими» фразами» і до сьогодні не здатні звільнитися від ідеологічних кліше, комуністичних стереотипів мислення і поведінки? Хіба в наш час не придушуються нові інтернаціональні ідеї на зразок нових «союзів» чи «співдружностей», і цим відволікаються творчі сили наші від розв'язання своїх — національних — проблем, від будівництва своєї національної держави?».

У статтях автор також говорить про непросту, а часом і жертвну долю митця. Як біблійний Мойсей — духовний пророк нації Іван Франко ділив із своїм народом його долю та все-таки вірив у «незнищенність духовних сил та моральну енергію українського народу».

Стаття про Лесю Українку — це по

прагне осмислити параметри національного духу геніальної дочки свого народу, які — із відстані часу — не так і легко означити. Особистість Лесі Українки показана у культурологічній та політичній атмосфері свого часу, у спілкуванні з ідейним середовищем і його діячами.

Особистість — митець, обов'язок — доля України... Йдеться про «духовне рабство, моральну деградацію людини,

НАМ ПОРА ДЛЯ УКРАЇНИ ЖИТЬ...

З роси й води

27 серпня 2000 року доктору філологічних наук, професору, академіку НАН України, лауреатові Республіканської премії імені О. Білецького в галузі літературно-художньої критики (1978), Національної премії України імені Т. Шевченка (1991), премій Фундації Олени і Тетяни Антоновичів (1994), авторові багатьох літературознавчих книг, монографій та численних статей Миколі Жулинському виповнилося 60 років.

Просвітяни знають Миколу Григоровича передовсім як літературознавця «франківського» гарту — чемну і тактовну людину, яка завжди готова прийти на пораду, допомогти словом і ділом.

Господарським ставленням до літературних проблем та літературного процесу — в широкому розумінні цих слів — позначені його дослідження, роздуми, думи над долею красного письменства. Тут і увага до класичної спадщини (Т. Шевченко, І. Франко, Леся Українка, М. Грушевський, В. Винниченко, Г. Чупринка...), і статті про сучасників, і, що особливо приємно, небадужа увага до творчості молодих.

У своїх дослідженнях автор послуговується інтелектуальними здобутками із різних сфер людської мислі, звіряє їх із власним досвідом роботи на літературних теренах.

Микола Григорович витворив притаманний тільки йому метод пізнання. Останнім часом його праці позначені уважним ставленням до національних ідеалів, національних етичних норм життя, традицій, до ідей державотворення, духовності.

Микола Жулинський — це компетентність, глибинне розуміння проблем, обізнаність із предметом дослідження, концептуальність, незалежна думка особистості.

Нових успіхів бажаємо Миколі Григоровичу Жулинському. З роси й води!

Центральне правління, редакція газети «Слово Просвіти»

суті продовження тієї ж проблемної розмови-роздуму. Вона має підзаголовок — «Леся Українка як уособлення національного обов'язку». У ній автор у всеозброєнні аналітичних можливостей

суспільну пасивність, безпорадні квиління та голосіння слабих духом»...

Це ті проблеми, які хвилювали Лесю Українку. Думала вона і про Російську імперію, яка жала поетесу своєю по-

хмурою атмосферою підозр, терору, цензури, шовінізму і титанічного абсолютизму.

Не раз автор статті зачитує і свідчення Лесі Українки про незвичайну, демонічну силу творчих дерзаних. Не втримаємось тут зачитувати актуальні і сьогодні слова про наших таки патріотів: «Біди наші — не лише від найрізномірніших перевертнів, але й від обмежених, засліплених у своїй патріотичній зайнятості саношитих земляків, які нерідко національну ідею використовують як корогву для того, щоб проштовхнутися в перші шеренги задля честолюбного вивиснення та егоцентричного парадування перед народом...»

«Очищення Незалежністю» — третя стаття Миколи Жулинського про одного з найбільших авторитетів у справі державотворення — Михайла Грушевського, саме про Грушевського-політика, про еволюцію його поглядів у напрямку до позиції українського державотворення. Автор статті зображує ту незвичайну атмосферу, в якій формувалася історична доля нашої незалежності. Він посилається на І Універсал Центральної Ради, проголошений на Софіївському майдані в червні 1917 року, де зазначалося: «Хай буде Україна вільною. Не одділяючись від усієї Росії...»; II Універсал: «Не відривати України від Росії...»; III Універсал: «УНР усвідомлює себе саме «в федеративній Росії...» і т. д.

Автор на основі історичних документів, подій та на прямій причетності М. Грушевського до гарячих історичних подій показує, як з часом головним висстражданним гаслом М. Грушевського стало — самостійність і незалежність.

«У вогні великого душевного потрясіння, світоглядного розчарування М. Грушевський спалив старі упередження, пережиті традиції й погляди, пройшов найважче й найблагородніше духовне і політичне очищення — очищення незалежністю», — такі висновки робить автор.

Академік Микола Жулинський переконливо показав у своїх статтях, яким тернистим, і разом з тим особистісним, був шлях до однієї і тієї ж мети світочів української нації.

Василь ОСАДЧИЙ

ЛЕСЯ УКРАЇНКА НА ЛУГАНСЬКІЙ СЦЕНІ

У Луганському обласному музично-драматичному театрі відбулася інсценізація вистави «І все-таки я тебе зраджу» за однойменною п'єсою молодого поетеси і драматурга Неди Нежданой (Надії Мірошниченко), присвяченою романтичним сторінкам життя Лесі Українки.

Одразу привернуло увагу звернення до Лесині постаті в інтерпретації сучасної авторки, як і поява на сцені двох дівчат у масках — персонажів італійської комедії масок Арлекіно та П'єро, що уособлювали відповідно Злого Генія та Доброго Духа.

Нарешті з'являється сама Леся Українка (артистка Ольга Яковенко), а потім —

по черзі — і чоловіки її життя: Нестор Гамбарашвілі, Сергій Мержинський (надзвичайно зворушлива сцена з останніх днів його життя) та Климент Квітка. Упродовж усієї вистави глядачі бачили на сцені дівчат-духів, які змагалися за Лесину душу. Після кожної перегорнутої сторінки життя Лесі Українки в залі наставала темрява і тиша, потім з неба сховався Творець-драматург, роль якого блискуче зіграла завідувачка літературної частини театру, заслужена артистка України Віра Тимошенко. Ці «проміжні» сцени надавали виставі особливої інтриги. А промовлена Драматургом цитата з Ніцше: «Розкажу я вам про три перетворення духу: пер-

ший — як дух стає верблюдом, левом — верблюд і, нарешті, дитиною — лев», — створювала загадковість дії.

Лесине кохання — основний мотив вистави. Ми бачили, сказала Віра Тимошенко, живу Лесю. І справді, ми всі так втомилася від закостенілих, стереотипних, іконізованих образів наших класиків, за якими не бачимо їх як живих людей. Ми, в кращому випадку, добре знаємо творчість Шевченка, Франка, Лесі Українки, але не їх самих. І твір Неди Нежданой є, мабуть, другою після драми Юрія Щербака «Сподіватись» п'єсою, яка проливає світло на долю славної героїні української нації, заповнює прогалину в

нашому світогляді. Особливе значення інсценування твору «І все-таки я тебе зраджу» має для зросійщеної луганської публіки, дуже мало ознайомленої з розвитком українського літературного процесу.

Крім того, вистава спростовує брудні вигадки навколо постаті Лесі Українки, що поширюються останнім часом в українському середовищі. Яскраво зображені близькі дружні стосунки Лесі з Нестором Гамбарашвілі, її щирість і відданість у коханні до Сергія Мержинського, подружнє життя з Климентом Квіткою не залишають жодних сумнівів щодо ціннісних орієнтацій, які сповідувала і заповіла нам геніальна мисткиня України.

Юрій КИСЕЛЬОВ,
голова Луганського міського
об'єднання Товариства «Просвіта»

С. Васильківський. Отара в степу. Бл. 1910 р.
Олія на полотні

ОДНЕ НЕСПОДІВАНЕ ЗАХОПЛЕННЯ

У 90-х роках роботи Петра Левченка потрапляють на виставки передвижників, і там звернув на них увагу петербурзький меценат барон Штігліц. Він запропонував художникові тисячу карбованців для подорожі за кордон. Так Левченко несподівано потрапляє до Франції та Італії.

У Парижі Петро Олексійович, як і Сергій Васильківський, у захопленні від мініатюр Похитонова. І роботи Левченка сподобалися художникові. Та Левченко не зажив у Парижі того успіху, яким життя щедро обдарувало його друзів — Похитонова та Васильківського. Але коли уважно придивитися до пейзажів цих трьох митців пізнішого періоду, то в роботах Похитонова і Васильківського можна помітити, що Левченко зачаровував їх.

І ще одне: якщо темпераментний Васильківський захопився тихою і лагідною манерою барбізонців, то тихого і скромного Левченка полонили яскраві фарби і сміливий мазок французьких імпресіоністів. Відблиск того сонячного проміння, яким зігріті їхні полотна, інколи промайне на картинах Левченка вже після повернення з закордонної подорожі додому.

Не одразу відходить Левченко у своїй творчості від мінорних настроїв. Про це свідчить і картина, нав'язана перебуванням у Франції. Це не опромінений яскравими лямпіонами Монмартр, не величні стіни Собору паризької Богоматері, не пишнота парків Версалю, яка так зачарувала Олександра Бенуа. Вулиця, яка привернула увагу художника («Вулиця в Парижі») — лисуча, омита дощем, осушена свіженьким вітерцем. Вітер зірвав плакат з афішної тумби. Паризьке благополуччя також не завжди далеке від запустіння й негоди, ніби підказує нам художник; у цій вулиці є щось невловимо журне. Чи то згадка про сльоту на далекій батьківщині?

Отже, і за кордоном Левченка не полишають ті настрої, якими він жив удома. Зміни в його поглядах, в його палітрі не можна пояснити лише впливом імпресіоністів. Їхнє джерело — не Франція, а Україна.

НА ОСОННІ

Петро Олексійович не був балакучим. Та якби проголосив своє кредо художника, воно прозвучало б, мабуть, так: «Мають рацію мої друзі-передвижники. Селянське життя нужденне. Але чомусь картини, у яких змальовано лише гіркоту селянської долі, хвилюють, починаючи ще з минулого XIX століття, чужину до чужої біди інтелігенцію. А самі селяни? Вони бачать навкруг себе не тільки сірі барви. Вони прагнуть красивого, яскравого. Хіба їм не доступна пишнота українського літа? Якими чудесними, барвистими візерунками розмальовані миски та куманці на Україні. А яке буяння невгамовної фантазії у гаптуванні, на сорочках, рушниках, які кольори на плахтах! Селянин прикрашає свою домівку не нашими, сповненими скорботи картинами, а строкатим, веселим лубком...»

Картини Левченка свідчать, що художник прагне краси. Кураче пір'ячко, що лежить на подвір'ї, здається йому перламутровою черепашкою, солома виблискує чистим золотом. Художник відтворював у своїх невеликих картинах все те прекрасне, що бачив навкруг себе. Розлитим над землею золотом здаються нам жовті плями вигорілих на осонні кущів. А погляньте на «Краєвид Харківщини» або «Вигін край села». Сонце панує над хатиною («Стара завалоха»), і

вона полум'яне золотом. Весело білють навіть старі віконні рами. За ними своє життя, свої мрії. А на стінах — блакитні тіні, мов шматочки неба. Хатки то жовтогарячі, розпашілі від спекотного полудня, то блакитно-малахітові в затінку.

З-поміж багатьох художників Петро Левченко найтепліший і найдзвінкіший своїми барвами. Почавши як передвижник, він обирає не журбу, а святковість. Святковість природи, усього життя, навіть тоді, коли це нелегке життя людей з далекої глухомані. Не випадково в одній із своїх картин художник дає узагальнюючу назву «На Україні». Як і на інших полотнах, бачимо тут хату під солом'яною стріхою, стіни повітки, підмальовані червоною вохрою, відливає золотом солома стріхи, золотяться і пісок стежки, й випалена сонцем трава. У

художник усім серцем відчув життя української глибини. Вони — наче тиха сповідь, за духом дуже близькі до пейзажів Левченка.

Глядач бачить грузький полтавський чорнозем, покривлені плоти, хати, що, здається, сповзають у байрак, чіпляючись за похилий косогір. Ці пейзажі, хоч і позбавлені барбізонської елегантності, такі неповторні, писані впевненою рукою.

Не маючи сім'ї, компанійський Сергій Іванович мав багато друзів. Він приятелював з відомим ученим, істориком, археологом, етнографом Дмитром Івановичем Яворницьким. Саме під впливом Яворницького художник створює велику серію картин на історичну та етнографічну теми. Це насамперед «Запорожець на посту», «У запорізькому степу», «Сутичка запоріжців з татарами» та інші. Щоправда, Репін дорікав Васильківському, що постаті козаків статичні, позбавлені внутрішнього життя.

На початку 1900-х років архітектор Василь Кричевський зводить новий будинок Полтавського земства і запрошує Сергія Івановича взяти участь в оздобленні залу засідань. Художник знову малює давнину: «Козак Голота», «Вибори полковника Мартина Пушкаря», «Чумацький Ромоданівський шлях» — три великі панно.

У панно «Ромоданівський шлях» — високе-високе небо з ніжними прозорими хмаринками, які Васильківський малював так, як ніхто з його сучасників. М'які, майже ніжні силуети дерев. Попри всі українські прикмети, в цих картинах відчувається вплив барбізон-

Дмитро ГОРБАЧОВ, Паола УТЕВСЬКА

У БАЙРАЦІ ХУТІР МРІЙНИЙ

Закінчення. Початок ч. 8 за 2000 рік

мерехтливому барвистому тумані гарячого повітря — постать дівчини з коромислом. Мініатюрна, як і вся картина, вона оповита кольоровим серпанком, який і робить її буденне вбрання справжнім самоцвітом.

Густе зело дерев, кущів, трави на картинах Петра Левченка перегукується з Гоголівським: «Все густо заросло розлогими вишнями, бузиною, лопухом, що просунув аж на самий верх свої високі стовбури з чіпкими рожевими шишками. Хміль укривав, немов сіткою, верхів'я усього цього строкатого зборища дерев та кущів»...

Картини «Водяний млин» та «Подвір'ячко» — наче ілюстрації до наведеного опису-пейзажу.

Та це літні картини. Але й для зимового пейзажу художник знаходить багаті барви. Паморозь у нього сяє відтінками від синюватих до рожеуватих, відлига — ціла кольорова гама. На картині «Засніжені оселі» хатки, коли дивитися на них згори, вкриті снігом, наче теплими шапками.

БАРБІЗОНЕЦЬ ІЗ ЗАПОРІЗЬКИМ ТЕМПЕРАМЕНТОМ

Сергій Васильківський залишив нащадкам тисячі картин, ескізів, замальовок. «Вільний козак», як жартома називав він себе, Васильківський не був одружений. Подейкували, що причина в нещасливому першому коханні. Він покохав, а вона ні. І на все життя залишився вірним цьому почуттю. Але друзі Сергія Івановича жартували:

— Де вже Сергієві знайти час справити весілля. Навіть родинне щастя промалював.

За кордоном Васильківський створив тонкі й тендітні пейзажі: «Ранок у Барбізоні», «Село Лютерна Бретань», «Рання весна. Франція». Його картина «Черета. Околиця села» повторює мотив барбізонця Тройона, в картинах якого знайшло своє відображення характерне для барбізонців панорамне бачення простору, високе небо, серпанок «батецька Коро». Все це бачимо й у багатьох українських пейзажах Сергія Васильківського. Навіть на картині «Козача левада». Сюжет, здається, суто український, а манера виконання — «офранцужена».

Та є у Васильківського чимало пейзажів, таких як «Опішня. На Полтавщині», «Воронець у цвіту», в яких

ців — у делікатній колористиці, пронизаній серпанком м'якій розтушованості, у димчастій трепетності дерев, що стоять обабіч шляху, наче благословляючи і кличучи чумаків у далеку путь.

Гуртом працювати веселіше, особливо коли співавтори такі яскраві натури, як Васильківський, Самокиш, Яворницький. Утрох вони створюють альбом «З української старовини». Малювали, зрозуміло, художники, а текст написав Яворницький.

Коли склали угоду, видавець, людина практична, застеріг:

— Хочу вписати в угоду, що коли ви продасте іншому видавцеві право публікувати ваші малюнки, маєте сплатити мені двадцять тисяч карбованців неустойки.

— Та краще вже два мільйони, — весело відповів Сергій Васильківський.

— Не розумію, ви жартуєте? — розгублено мовив видавець.

— Та ні, цілком серйозно. Ні двадцяти тисяч, ані двох мільйонів у нас однаково немає. А мільйони, знаєте, воно якось солідніше...

ОБРАЗ КОХАНОЇ

...Ранок. Петро Олексійович ніколи не візьме пензля до рук, поки не поголиться, не підстриже рудувату «чеховську» борідку. А щоб краще працювалося, підійде до рояля, візьме кілька улюблених Шопенівських акордів. Частіше до рояля сідає Матильда, пограє йому, поспіває.

Хто хоч раз бачив у музеї роботи Петра Левченка, той неодмінно завітає сюди ще раз, щоб відчути їхнє сердечне тепло. У 1960-х роках до Києва майже щороку, долаючи десятки тисяч кілометрів, приїздила американська поетеса, уродженка України Наталя Вендель. Приїздила, щоб ще і ще раз помилюватися роботами Левченка. Як на прощу. Особливо полюблила його інтер'єри з портретами Матильди.

Їх чимало: «Матильда в рожевому», «Натхнення», «Матильда біля рояля», «За книжкою при рожевій лампі», «У садку за столом».

Ось дружина музикує. В кімнаті висвітлено лише невеликий куточок. Ця тендітна мініатюра — справжній шедевр живопису. В картині «Світ лампи

під рожевим абажуром» теж освітлено лише частину інтер'єру, все інше потонуло в сутінках. Тим переконливіше враження спокою, родинного щастя. А картину «За читанням листа» сповнено нічим не затьмареним світлом, радістю. А скільки скромного й тихого щастя у постаті жінки, яка читає листа...

Ось безлюдний інтер'єр. Відсунута фіранка, — хтось допіру виглядав у вікно. Відсунуте й крісло, — хтось сидів у ньому і вийшов, може, лише на хвилику.

Цей інтимний світ сповнений прикметами тонкої духовності, вишуканого смаку. На стінах невеличкі, гарно оправлені етюди, на столі на веранді зі смаком укладений букет квітів, що так пасує до жовто-зеленого кольору листя дерев, які видно крізь вікно. А скільки спокою у постаті людини, котра сидить неподалік, на лавочці. Перспектива досягається не лише композицією малюнка, а й кольором у глибині, набагато бліднішим за барви букета і лампи на веранді на столі.

Окремі деталі малюнка «Інтер'єр з роялем» — настільна лампа, рояль, дзеркало у чудовій оправі — тремтливо миготять у напівтемній кімнаті.

«Інтер'єр з роялем» виконано у стриманій тональності: чорнота меблів і білізна світла за вікном; картина міниться нескінченними переходами сріблястих тонів у оксамитово-темні, золотисто-рожевих — у зеленкувато-вохристі, холодно-блакитних — у тепло-жовтуваті. Світло, що пробивається крізь прозорі фіранки, сріблястою плямою лягає на блискучу підлогу, на дзеркало, а від нього відбивається й на роялі.

Чи були до Левченка відомі майстри інтер'єрів? Небагато. І серед них передусім слід назвати німця Менцеля (XIX ст.) і голландця Вермеєра Дельфтського (XVII ст.). У «хатніх» картинах останнього також відчувається дихання великого світу за вікном, частиною якого є і невеликий кімнатний затишок.

Але існує також істотна різниця між інтер'єрами Левченка і його попередника з далекого XVII століття. Інтер'єри Вермеєра Дельфтського — аристократичні салони, а в Петра Левченка бачимо скромне помешкання звичайних людей. Вермеєр тягнеться до французького урочистого класицизму, а Левченко зумів поєднати найкращі ідеали передвижників з непретензійним імпресіонізмом. Мабуть, найяскравіше це помітно в інтер'єрі «За самоваром». На ньому зображено жіночу постать, але це не Матильда, а хатня служниця. Фіолетова надвечірня сутінь. Кухня. Біля самовара, освітленого згасаючим сонячним промінням, наче у напівзабутті, сидить дівчина. Склавши руки, вона відпочиває, може, уперше за цілий біготливий день...

*Про образи згадні,
Заснули у грудях навіки,
Мріять, мріять,
Вдивляючись в сутінь.*

М. Семенко

П. Левченко. На кухні. 1900-і рр. Олія на картоні

ВИЗНАННЯ

Петро Левченко ніколи не ганявся за славою. Часом здавалося, що він свідомо уникає галасливого успіху. Визнання само прийшло до нього. Особливо багато шанувальників творчості художника з'явилося на початку нашого століття. Його роботи експонувалися в Москві у відомій на той час галереї Лемерсьє. Його хвалили на сторінках петербурзького журналу «Аполлон». Невеликі живописні поезії Левченка, — як інакше назвати їх? — охоче виставляв у своєму «Салоні» Володимир Іздебський. А він виставляв найталановитіших, найновітніших митців. І поряд з малюнками Георгія Нарбута та Олександри Екстер засіяли сонячні пейзажі Левченка.

Його визнавали представники різних напрямків у мистецтві.

Одного разу подружжя Левченків приїхало до Одеси. Зупинилися в готелі. Наступного дня вранці хтось постукав у двері. На порозі стояв незнайомець. Ввічливо вклонившись, він відрекомендувався:

— Киріак Костанді. Я прийшов висловити вам своє щире захоплення і повагу.

Костанді — проводир одеських митців. Друг Крамського і Рєпіна, оборонець малих світу сього. Як

людяна його «Рання весна»: гріється на лавочці старе подружжя. Так небагато їм треба — бути разом і трішечки сонця. Чи не про таких мовлено:

*У світі я ніхто. А ти?
Ти теж ніхто, мабуть.
Отож давай помовчмо
вдвох.*

А то нас проженуть.

Цей одеський близький йому, Левченкові, за духом. Виставлятися з ним згоден, з ним та його колегами з «Товариства південноруських художників».

Ще 1899 року було засновано «Київське товариство художників». З успіхом виставлявся тут і Петро Левченко. В ті роки вони з дружиною частенько затримувалися в Києві. Заприятелювали з колишнім учителем Володимиром Донатовичем Орловським, який повернувся з Петербурга на Україну, та його зятем — відомим художником Миколою Пимоненком.

Левченко з дружиною осе-

лилися на Великій Житомирській вулиці, неподалік Софійського собору. У вільний час любили посидіти у скверіку, що зеленів побіля його білих стін. Саме тут народився і задум картини «Софія»: маленький задвірок біля величної стародавньої споруди. Золоті бані — і непримітне прозаїчне життя в тіні історії.

1915 роком датована картина «Сквер біля Золотих Воріт». Барвистість, кольорове і тональне багатство цього малюнка, мереживо і тендітна його графічність бездоганні. Це час злету майстерності талановитого художника.

У мистецтві пожвавлення. Молода генерація митців переймається молодечим духом оновлення живопису. З повагою ставляться до Петра Левченка його молоді шанувальники — художники О. Мурашко, А. Маневич, М. Бурачек. Пізніше, коли Левченка не стало, один із найталановитіших імпресіоністів Києва Микола Бурачек напише: «Щоб доповнити історію змагань українських художників у напрямку створення новітньої фізіономії нашого мистецтва, я згадую такого прекрасного пейзажиста, як покійний Левченко. Особливо гарні його роботи припадають на останні роки його життя. Художник покинув трохи манеру попередніх своїх праць, став колоритнішим та елегантнішим».

ДРУГЕ НАРОДЖЕННЯ ХУДОЖНИКА

Це сталося у середині нелегких 1930-х років. Жив тоді в Харкові робітфаківець Микола Безхутрий. Більшість його товаришів збиралися перебудовувати всесвіт, не менше. Микола прагнув лише одного: стати мистецтвознавцем. Ще студентом

був добрим знавцем живопису. Грошей у Миколи майже ніколи не було. Проте він частенько бував у антикварних крамницях. І хоч там знали, що він нічого не купує, зустрічали приязно: міг дати слушну пораду.

Одного разу Микола, як завше, забіг до улюбленої крамнички. Сивокоса жінка з сумним виснаженим обличчям принесла на продаж невеличкі картини. Глянувши на них, Микола мало не оstownпів. То були дивовижні речі. Антиквар запропонував за них копійки.

— Та я ж за такі гроші нічого не куплю. Мені треба хоч трохи борошна і сахарину..., — забідкалася жінка.

— Надто вони маленькі, ваші картини, як хочете, — байдуже знизав плечима антиквар.

Тут Безхутрий не витримав, майже закричав.

— Що ви мелете! Бач, маленькі! Та їм же ціни нема! Гляньте, яким благородним настроєм пройняті вони. Художник наче нагадує нам про щось таке, чого забувати не можна. Яка просвітлена сумовитість...

І раптом, глянувши на жінку, замовк: вона тихо плакала, не соромлячись сліз.

— Пробачте, — кинувся до неї Микола. — Хто ви? Хто малював ці прекрасні пейзажі?

Жінка стиха відповіла:

— Ще небагато років минуло, як його нема, а вже всіма забутий... Я — вдова Петра Левченка.

А за кілька днів до скромного помешкання Матильди Йосипівни Безхутрий привів Павла Тичину, Микола Бажана, Леоніда Первомайського. Невдовзі частими гостями в її оселі стали Петро Панч, Іван Мар'яненко, Семен Складенко. Роботи Левченка незабаром посіли почесне місце в їхніх колекціях. Забутого художника згадали, про нього заговорили. Загальне захоплення його творчістю висловив Павло Тичина:

— Це ж музика фарб, сонети любові до природи! Так почалося друге народження художника.

ПОРУЧ НАЗАВЖДИ

Спливали роки. Дружба двох харків'ян, Левченка та Васильківського, тривала. Вони не знали задрожів, суперництва. Постарівши, з такою ж теплою ставилися одне до одного.

— У Сергія астма, йому все гірше й гірше, а він знай одне, малює. І весь час дихає фарбами, — непокоївся Левченко.

— Не до вподоби мені Петрові рум'янці. Адже здавна хворіє на легені, — казав Васильківський друзям.

Зустрічаючись, усе частіше згадували минуле. Зимові провулки Харкова, якими поспішали до гімназії, сфінксів біля Академії мистецтв, гомінкі вулиці й бульвари Парижа. А ще частіше пригадувалися тремтливі вогники забутих хутірців, які обом освітили їхній життєвий шлях.

Обидва померли в Харкові 1917 року, залишивши нащадкам, як дорожочинну спадщину, свої творіння. Їхні картини завжди поруч — у музеях і картинних галереях.

П. Левченко. Великодній стіл. 1900-і рр. Олія на полотні

Пішов Дурень на базар. Купив, по своїх грошах, два яйця. Повертає додому, радується. Ось прийде, сколотить для своїх котиків коктейль Дарела! Ото співатимуть!

Гарне діло, хороша дорога!

Дурень долав стежечку повз трамвайні колії. Раптом помітив, що назустріч їде трамвайна поливайка: два могутні снопи іскристої води падали на полотно між рейками, гнали попереду папірці, каміння... «Обіллє? Не обіллє?» Про всяк випадок, став за кущ. Стоїть, дивиться. Поливайка підходить до переїзду через колії — дорога, що впоперек вигиналася тут горбиком, на якому машини, щоб переїхати, збавляли швидкість, угиналися, наче аж присідали...

Дурень помічає, як на самому переїзді трамвайна поливайка підхоплює пухлий портфель, якусь мить гонить його струменями води... врешті, скупавши, підхоплює — і кидає під кущ. Могло здатися, поливайка вклонилася Дурневі.

— Спасибі! — сказав чемний Дурень, повівши очима услід дароносиці.

Тільки по тому, як подякував, пильніше подивився собі під ноги.

Врешті:

— Ти хто? Який ти... справний!

Портфель був з теперішніх, нових. Не такий, якою була тека Дурня, жовта, із свинячої шкіри, з якою він прожив і, поки міг, їздив дивитися гори — море.

Новенька річ чулася недоречно скупаною, обсипаною піском, зневаженою. Бундючилася.

— Мовчиш... ну, гаразд. Ходімо до наших котів. Там видно буде.

Взявши портфеля за вухо, Дурень відчув незвичайний тягар. Та нога за ногою... повз квітник... ось і двері.

— Котики! До нас гість. Але не здайте... — В його пухнастих була звичка мітити. — Будьте чемні!

Щоб відволікти увагу котів від гостя, Дурень узявся до діла — розбив яєчка на дві тарілки й сколотив котячу усяду життя.

— Ласуйте!

Коти взялися до діла, а Дурень переніс портфель до кращої із кімнат.

— Ну, що тут у нас? — Розчахнувши зіпер, присів на стілець, вивалив на підлогу усе як єсть. — Ба, ба... а ти, Господи!

Те, що відкрилося очам Дурня, стурбувало його. Він оглянувся на ікону.

— Ну, добре! — Підвівся і, прихопивши портфель, пішов до ванної. Змив пісок. Щоб чистий портфель протрях, почепив його на золоту, із груші, палицю.

— Спочивай!

Ізнов умостившись на стільці, почав розбирати те, що приніс. Те — сюди. Інше — іще ось куди... коти впоралися з Дарелом, поприходили. Почали прийомуватися... пахло ліками. А про котів це значило — любов'ю. Дурневі, перекладаючи все на столи, довелося поспішати. Чого там тільки не було! Документи лікаря, викладача медінституту і бізнесмена. Дві в'язки складних срібних ключів

Горював.

Подзвонило у двері. Пішов відчинити... У Дурня було два друга. Одного він любив. Другого ненавидів. Відчинивши двері, Дурень вирішив, що краще буде, якщо він з усім упорається без нікого.

— Прийди через годину!

Зачинивши двері, повернувся в кімнату із кімнат і почав переглядати візитки. Врешті:

— Чортівня якась! Не навчені навіть вписати домашній телефон! Бізнесмени! А що на столику лежали всі документи, набрав довідкове.

— Альо! — І через мить подзвонив

Тригорій КОЛІСНИК

КОЛІСНИК

КОЛІСНИК

з брелками маски Мельпомени. Але те, що найбільше засмутило Дурня, просто воляло — відкрив! І він відкрив. Нижня половинка була друкарською машинкою, верхня — засвітився екран.

— Комп'ютер! — він вніс у дім для котів те, чого не хотів ні бачити, ні знати.

Скліпивши створки поделка, зібрав з підлоги і поклав поруч з десятком золотих, то срібних кружалець — дискет.

Мудрий би порадувався. А Дурень — він і є Дурень.

тому, хто знітив спокій. — Мені Віктора Михайловича.

На другому кінці в жіночому голосі вчувався розпач.

— Його немає!

Дурень зателефонував удруге:

— Не кидайте трубку. Я знайшов портфель Віктора Михайловича. Пишіть адресу... приходьте... так, ми сусіди. Чекаю.

Врешті, подзвонили у двері. Відчинивши, Дурень впустив двох жінок. Дружину і маму.

— Сюди. Ось усе... все ваше! Порт-

Григорій Колісник

фель сохне, бо його скупав трамвай. — Беріть.

Жінки принесли гостинця.

— Ось... вам.

Зібравши своє, жінки заспішили до виходу.

— Скільки у вас котів?

— Один. Десяток. Мудрі заводять козу, ну а глупі... що з них узяти!

Подякувавши, гості пішли.

Дурень повернувся в кімнату й заглянув у міша: дві пляшки коньяку, пляшка горілки. І ціла скриня цукерок фабрики «Світоч».

За годину Дурень сидів за столом з обома своїми друзями й усіма котами. Чарочка, друга... сльози найшли і Дурень змолвився:

— Господи! Ти випробовував мене на скнарність? Чому?

Друзі ізнов відідали в чарчину.

— Здоров'я!!!

Дурень мрійливо усміхався. І гладив по спині котя.

ДЕСЯТЬ ВІДСОТКІВ

Моя покійна бабуса (царство їй небесне!) розповідала таку історію. Якось одна її знайома народила трійню. За кілька днів у районній газеті з'явилася стаття, де повідомлялося, що «рідний» колгосп подарував щасливий сім'ї будинок і корову, а також виділив по 100 рублів на кожну дитину.

Чоловік тієї жінки надіслав до газети листа, в якому з обуренням зазначав, що все написане — неправда. Невдовзі з ним мав розмову приїжджий журналіст.

— Чому ж усе-таки вам не сподобалася стаття?

— Тому, що вона брехлива! — кипів від гніву чоловік. — Ніхто не дарував нам ні корови, ні будинку. Не бачили ми й грошей. Що подумують у селі!..

— Але ж ваша жінка народила трійню? — не вгавав журналіст.

— Ну, народила...

— Значить, усе правильно. Бачте, у нас такий принцип: якщо матеріал містить десять відсотків правди — подаємо його до друку!..

Давня бувальщина пригадалася після того, як у газеті «Столичные новости» (№ 14 за ц. р.) прочитав велику, обсягом на дві сторінки, публікацію під назвою «Роковые восемьдесят шестые...» У ній зазначалося, що «известный (? — І. М.) писатель и философ Василий Кредо провел анализ событий, которые происходили в соответствующий период каждого

столетия. Результаты поражают. Оказывается, в каждом 86-м году соответствующего столетия происходили события, которые радикально влияли на мировую историю».

Ось так російськомовна газета прагне заінтригувати українського читача, щоб потім «переконати» його в неминучості Чорнобильської аварії, мовляв, обумовленої всім попереднім ходом історії. З цією метою нижче була подана добірка дат і пояснень до них, які все це символізують. І справді, містика. Настільки ж достовірна інформація?

Уже з перших рядків видно, що дати й події — дуті. Так, наприклад, 586 рік до н. е. подається як рік захоплення Єрусалима вавилонянами. Насправді ж це місто було захоплене царем Навуходоносором у 587 році до н. е. Незрозуміло, чому 86 рік н. е. оголошується датою початку поширення християнства в Україні і в Криму. Адже найчастіше початок цього процесу на півострові пов'язують із проповіддю римського папи Климента, який був засланий до Криму, але це сталося 98 року. Апостол же Андрій був в Україні вже в середині першого століття.

Газета безпідставно оголошує 286 рік «піком» переслідувань за християнську віру в Римській імперії, хоча насправді це мало місце під час гоніння на християн у 303—311 роках, яке було започатковане імператором Діоклетіаном (284—305).

«Відомому філософу» невідоме навіть те, що знає кожен учень: Західна Римська імперія впала 476-го, а не 486 року.

Ще більше дивує тлумачення у статті вітчизняної історії. Так, 586 рік оголошується початком заселення слов'янами Балканського півострова. У цей же рік, мовляв, і Київ отримав свою сучасну назву. Насправді ж, заселення слов'янами Балкан розпочалося ще наприкінці V ст., а Київ жив у кінці V — на початку VI ст. Тоді ж і Київ став Києвом. Далі — новий «шедевр». Бачте, саме в 686 році світ дізнався про існування Київської Русі. Проте Русь уперше згадується в арабських джерелах між 836—847 роками, в західних — у 839 році, у вітчизняних — у 852 році, а у візантійських — у 866 році.

Укладач і далі демонструє вражаюче незнання вітчизняної історії. Наприклад, навіть загальновідомому першу згадку в документах про Україну він переносить із 1187 на 1186 рік, аби обгрунтувати свою «концепцію». Ще більш дивна дата 1286 рік як «пік» монгольського ярма на Русі. У чому ж це проявилось? Оскільки автор зберігає з цього приводу мовчання, нагадаємо, що в названий рік не було ніяких подій, котрі б давали підстави для таких голосливих «заяв».

Може, автор хоче «прописати» нас у Росії, котрій він приділяє надмірну увагу в своєму зведенні? Правда, й тут суцільні помилки — і щодо початку російсько-ту-

рецької війни, і навіть стосовно страти Олександра Ульянова. Водночас дивує (в тлумаченні автора) своїми унікальними здібностями московський цар Іван Грозний (1533—1584), який у 1486 році (за 44 роки до свого народження) зумів взяти Казань — насправді ж це сталося 1552 року.

Але не будемо втомлювати читача. Зазначимо тільки, що з двадцяти наведених дат лише дві правильні — 1686 рік (укладення Вічного миру між Річчю Посполитою і Московією) і 1986-й (Чорнобильська аварія)!.. Тобто автор блискуче витримав анекдотичну норму про десять відсотків. Хоча добре відомо, що насправді ніякої «норми» не існує.

Свого часу я сам працював журналістом і знаю, що якість публікації, як і в цілому дільність «четвертої влади», визначається передусім особистістю автора. Якщо він любить рідну землю і її історію, шанує свій народ і його мову, а також добросовісно ставиться до виконання своїх обов'язків, тоді ніколи не постане міф про «десять відсотків».

Намагання окремих людей звести якусь містику навколо нашої національної трагедії — це не просто чорний гумор, це просто непорядно. Бо все це є спробою приховати той факт, що саме злочинна комуністична кліка і має нести відповідальність за цю біду. Нам же треба спільно працювати над тим, щоб перебороти наслідки аварії і потурбуватися про людей, які своїми грудьми закрили людство від потоку смертоносних радіонуклідів...

Іван МОЗГОВИЙ,
м. Суми

Засновник — Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.
Регістраційне свідоцтво № 1007 від 16.03.1993 р.
Головний редактор
Любов Голота

Шеф-редактор Павло МОВЧАН
Редакція: Л. Голота, Я. Гоян, А. Журавський, П. Мовчан, А. Погрібний, О. Пономарів, І. Ющук
Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлинки не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.
Комп'ютерна верстка — Ірина Шевчук

Адреса «Слова Просвіти»: 01001, Київ-1, завулок Музейний, 8. Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка, тел. 228-01-30.

Індекс 30617. Зам. № 33012010. Наклад 3000.

Видруковано з готових фотоформ на комбінаті «Преса України»